Хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд! Хүдөө ажахын үйлэдбэриие хүгжэлтэ түгэс болгохын түлөө өөрынь үные саг үргэлжэ хямдаруулан, газарай гектар бүриhөө продукци абалгаяа нэмээхын түлөө тэмсэгты! (КПСС-эй ЦК-гай Уряануудhаа)

БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ! *42-доxи жэлээ гарана.*

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 260 (10628) | 1964 оной ноябриин 1, воскресени | Сэн 2 мүнгэн

ШУБУУШАДАЙ мүрысөөн үргэдэг лэ!

Нёдондо гурбан кварталай туршада тахяа бүриhөө 59 үндэгэ абаhан hаа, мүнөө жэлдэ 70 болгогдобо. Энэ хоёр тоое зэргэшүүлөөд харахада республикымнай колхоз, совхозууд тахяа үсхэбэрилхэ талаар яhала юумэ хэжэ байhан шэнтеэр харагдана. Тэрээнhээ абтаhан продукциин хэмжээн дээрэшье ургалта бии. Үндэгэ абаха, тэрэниие гүрэндэ худалдаха юhэ hарын түсэб мүн лэ дүүргэгдээд байна.

Зүгөөр энэ ушарые нүгөө талаhаань хаража үзэхэ болоо hаа, үлүүсэ hайрхамааршье юумэнь үнэндөө үгы байна. Мүнөө жэлөй дүнгые нёдондонойхитой жэшэбэл, бараг шэнги. Харин эдэ тоо, баримтануудые түрүү ажахынуудай түйлалтануудтай сасуулбал, республикымнай олохон колхоз, совхозууд бии байгаа ехэ арга боломжоёо дүүhан хэрэглэжэ шаданагүй. Жэшээнь, үнгэрhэн юhэн hарын туршада Улаан-Үдын управлениин «8-е Марта» колхозой шубуушад тахяа бүриhөө 113 үндэгэ. Баргажанай совхозой тахяашад 100 шахуу үндэгэ суглуулаа. Эрхирэгэй совхозойхид тахяа бүриhөө 100 үндэгэ абанхай. Энэнь республика дотор дунда зэргээр абтаhанhаа 30 үндэгөөр олон болоно ха юм.

Түрүүшүүлэй дүй дуршал, тэдэнэй түйлаhан амжалта хадаа шэнэ бодол түрүүлнэ. Хэрбээ ажахы бүхэндэ, шубуунай фермэ бүхэндэ үндэгэ иимэ олоор абадаг болоо hаа, республикамнай али зэргын олон үндэгэ нэмэжэ абаха, худалдаха гээшэб!

Теэд зарим колхоз, совхозууд яахадаа Эрхирэгэй совхозой гү, али «8-ое Марта» колхозой тахяашадта хүрэжэ хүдэлнэгүйб, тэдэнhээ юундэ холо гээгдэнэб гэhэн асуудал табигдана. Али түрүү ажахынууд үсөөн тахяатай, онсо ондоо эрхэ байдалтай юумэ гү? Ондоо юумэнь тэндэ огто байхагүй. Эрхирэгэй совхоз 27 мянган эмэ тахяатай юм. Эндэхи тахяашад, мэргэжэлтэд үндэгэ ехээр абахын түлөө бүхы хүсэ шадалаа, шадабаряа гаргадаг улад ха юм.

Гэбэшье «тахяа шубуун бэшэ» гэhэн оньhон үгэhөө уламжалан, ажахыгаа тусхай мэргэжэлдэ оруулхамнай гэhэн шалтаг бариад, зарим ажахынууд тахяануудаа үгы хэжэрхиhэн баримтанууд бии. Тахяа олзо доходгүй, гарзада оруулдаг, энээниие бариhанай хэрэггүй гэжэ хэлсэдэг. Үнэндөө тиимэ бэшэ. Энэ hалбарида анхаралаа хандуулаагүйhөө иимэ байдал тохёолдоно. Жэшээнь, Хяагтын «Дружба» колхоз юhэ hара соо тахяа бүриhөө 30 үндэгэ абаа. Арбан хоног соо нэгэ үндэгэ үгэдэг тахяа гэжэ бии юумэ гү? Иигэжэ энэ hалбариие эрхилхэдэ олзо оролтой гээшэ гү? Энэ ушар колхозой хүтэлбэрилэгшэдэй, мэргэжэлтэдэй шубууд тушаагаа анхаралаа огто хандуулдаггүйhөө болоно бшуу.

Иимэрхүү байдал Хяагтын үйлэдбэриин управлениин гансахан «Дружба» колхоздошье үзэгдэнэ бэшэ. Эндэхи бусадшье ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд шубуу үсхэбэрилгэдэ иигэжэ хайша хэрэгээр хандана. Энэ жэлдэ тус управлениин ажахынууд эмэ тахяагайнгаа тоо толгойе 20 процентээр хороожорхёод байна. Эндэхид үндэгэ худалдаха юhэн hарынгаа түсэб дүүргэнхөй. Бэлэдхэлэй пунктнуудта 2.760 мянган үндэгэн тушаагданхай. Харин тэрэнэй хахадынь айлнуудhаа абтаhан зэргэтэй байна бшуу.

Ажахынуудые ямар нэгэн hалбарида мэргэжүүлхэ гээшэ hайн хэрэг. Мал болон таряан ажалай hалбаринуудые хүгжөөхэтэйгөө хамта тахяа шубуу үсхэбэрилхэ уялгатайбди. Мяха, hү ехээр абадаг болохынгоо хажуугаар жэл ерэхэ тума үндэгэ абалгын хэмжээе эрид дээшэлүүлхэ ёhотойбди. hаалиин мал олоор баридаг мэргэжэлтэй болохобди гээд тахяануудаа толгой тоолон үгы хэжэрхихэ гээшэмнай хуули бусын хэрэг болоно. Тиимэ алдуу хэhэн хүтэлбэрилэгшэд эрид зэмэлэгдэхэ ёhотой. Онохойн совхоз шубуунай шэнэ байра баряа hэн. Одоол шубуу үсхэбэрилхэнь гээшэ гэжэ hанан гэтэр, харин тэндэхид тусхай мэргэжэлдэ ажахыгаа оруулхамнай гээд, тахяануудаа хуу усадхажархиhан жэшээтэй. Түнхэнэй «Сибиряк», Улаан-Үдын «Дружба» колхозуудшье энэ мэтээр мүн лэ тахяануудаа hалгааhан байна. Тэрэ «Дружба» колхоз жэл соогоо тахяа бүриhөө 140—150 үндэгэ абажа байдаг мэргэжэл шадабаряар түгэс нүхэр Малых гэжэ шубуушантай байhан юм. Энэмнай иимэ олзотой hалбарида эзэн бусаар хандаhан ябадал болоно гээшэ.

Иимэл ушарhаа боложо, тахяагаа үсхэхын орондо Түнхэнэй үйлэдбэриин управлени шубуудайнгаа тоо толгойе 17 процентээр, улаан-үдынхид 10 процентээр хороогоод байна. Иимэ хэмжээтэйгээр үндэгэ абалганиинье доошоо ороhон жэшээтэй. Кабанскын үйлэдбэриин управлени нёдондонойхидо орходоо 32 процентээр бага үндэгэ энэ жэлдэ абаад байна.

Республикын колхоз, совхозуудта шубуу үсхэбэрилгын ямар байдалтай байhан, мүн үндэгэ абалтые дээшэлүүлхэ хэмжээнүүд тухай асуудалые партиин обкомой бюро, республикын Министрнүүдэй Совет hая зүбшэн хэлсэhэн байна. Тиихэ зуураа шубуу үсхэбэрилгэдэ анхаралаа онсо хандуулхыень үйлэдбэриин управлениинүүдhээ, парткомуудhаа эрилтэ хэбэ. Шубуунай фабрикын ашаглалгада оруулагдатарнь, шубуу үсхэбэрилхэ талаар управлени доторой мэргэжэл ололгын хүсэндөө оротордь колхоз, совхозуудта шубуудые усадхаха ябадалые эрид хоримжологдобо. Ажахы бүхэн ехэ продукци үгэжэ шадахаар шубуунай фермэтэй эрхэ бэшэ байхаар уялгалагдаба.

Зарим ажахынууд, жэшээнь, Улаан-Үдын үйлэдбэриин управлениин «Маяк», «Советская Россия», XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхозууд энэ жэлдэ инкубаторна станциhаа тахяагай нэгэшье дальбараа абахаяа арсаhан байгаа. Мартын дальбараанууд жэлөй hүүлдэ үндэгэлжэ эхилдэг, эгээл ашагтай байдаг. Эндэхи хүтэлбэрилэгшэдэй энэ ушарые ойлгоогүй байhаниинь тон гэмшэлтэй.

Ерэхэ жэлэй эхиндэ 365 мянган эмэ тахяатай байха гэhэн иимэ зорилго республикын колхоз, совхозуудай үмэнэ табигдана. Тиимэhээ нэгэшье тахяа хорооxо ёhогүйбди. Үбэлэйшье үедэ үндэгэ олоор абахые оролдохо шухала. Ушар иимэhээ шубуудай харууhые эрид hайжаруулха гээшэ түрүүшын гол зорилго болоно.

Буркоопсоюзай баазын жолоошод Ларионов, Пузырев, А. Шакиров гэгшэд Түнхэнэй «Восточные Саяны» колхоздо, Саянай совхоздо таряа хуряалгын үедэ эрхим hайнаар хүдэлөө hэн. Мүнөө тэдэнэр хүдөө нютагуудта эд бараа шэрэлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадалсана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: тус баазын түрүү жолоошод Г. Ларионов, П. Пузырев, А. Шакиров.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

МАЛШАН НЭРЭЕЭ СУУРХУУЛhААР

Залуу мал түргөөр түлжүүлхэ. Шэгнүүрыень ехээр нэмээхэ. Энэ хоёр асуудал хоорондоо нягта холбоотой. Энэ хоёр асуудалай зүбөөр шиидхэлгэhээ ниитын адууhа малай тоо толгой түргөөр олошоруулха, ашаг шэмэ абалгые дээшэлүүлхэ хэрэг ехээр дулдыдана. Энэ хоёр асуудалые зүбөөр шиидхэhэн мал адуулагшад ажал хүдэлмэридөө hайн дүнгүүдые түйладаг гээшэ.

Манай «Победа» колхоздо залуу мал, илангаяа тугал, бяруу түргөөр түлжүүлжэ, шэгнүүрыень ехээр нэмээдэг түрүү малшад олон юм. Тэдэнэй дундаhаа Хандажап Дашеевич Гармаевай оролдосото ажал онсолон тэмдэглэмээр. Энэмнай ниитын мал ажалда үни удаанай хүдэлhэн, мал харууhалха, эдеэлүүлхэ талаар дуршал ехэтэй болоhон нүхэр юм. Эгээл тиимэ хадань колхозой правлени болон партийна организаци тэрэниие тугалшан болохыень дурадхаа hэн. Тиигээд 4 жэлэй саада тээ Хандажап Дашеевич тугалшан болоhон байгаа.

Тэрэнэй ажалда түрүүшээр янза бүриин бэрхэшээлнүүдшье дайралдадаг байгаа. Юуб гэхэдэ, урдандаа залуу мал—тугалнуудые харууhалжа үзөөгүй байгаа ха юм. Хандажап бэрхэшээлhээ айгаад, гэдэргээ сухаридаг хүн бэшэ юм. Даабарита ажалдаа эрэлхэг зоригтойгоор хандажа, ажахынгаа баялигые бүри арьбадхахын түлөө үдэр бүри оролдожо, хододоол урагшаа дабшажа ябадаг hайн hанаатай хүн. Тэрэ ямаршье бэрхэшээлнүүдые дабажа шададаг юм.

Мүнөө үеын хүнүүд—коммунизм байгуулагшад иигэжэл ажаллаха ёhотой бшуу. Үбэлжэлгын үедэ үбhэ тэжээлээршье дуталдаха саг дайралдаха. Хэрбээ тиимэ бэрхэшээлөй тохёолдоо hаа, малаа оролдосотойгоор харууhалха, илангаяа hайнаар бэлшээхэ гэжэ хүсэдэг. Хүбаарита үбhэ тэжээлээ нормоор гаргашалдаг, тугал, бяруу эдеэлүүлхэ зоотехническэ ёhо гурим наринаар сахидаг заншалтай.

Хандажап Дашеевич малаа зунай сагта hайнаар бэлшөөжэ, таргалуулхын түлөө үдэр бүри hанажа ябадаг, hүни бүри зүүдэлжэ хонодог гэхэдэ алдуу болохогүй. Тэрэ даажа абаhан тугал, бяруунуудаа hайн ногоотой бэлшээринүүдые hэлгэжэ байгаад харюулдаг, тэдэндээ элдэб янзын минеральна тэжээл үгэдэг, саг болзоортонь уhалдаг заншалтай.

Хандажап Дашеевич тугалнуудые тушаажа абаад, 6—7 hаратай болоторынь харууhалдаг юм. hүүлээрнь тугалнууд түрэл түрэлөөрөө hалгаагдажа, түлжүүлэгдэхэ, шахагдаха гүүртэнүүдтэ тушаагдадаг. 6—7 hаратай тугалнууд дунда зэргээр 160—170 килограмм, жэл болоходоо 260—270 килограмм шэгнүүртэй болоод, гүрэндэ тушаагдадаг. Энэ зундаа Тамаhан гэжэ бэлшээри hайнтай нютагта 100-гаад тугал харууhалаа. Тиигэхэ зуураа, зунай бэлшээриин 100 хоногто 100 килограммаар малай шэгнүүр нэмээхэ гэhэн мүрысөөндэ оролсоо hэн. Малаа hайнаар бэлшээдэг, даабарита ажалдаа үнэн зүрхэнhөө оролдожо ажалладаг энэ нүхэрнай hайн дүнгүүдые түйлажа шадаба. Зунай hаранүүдта харууhалжа байhан тугалнуудайнь шэгнүүр суудхэдэ дунда зэргээр 800—850 граммаар нэмээгдээ.

Нүхэр Гармаевай харууhалдаг тугалнуудай шэгнүүр үбэлэй сагта зунайхиhаа дутуутүйгөөр нэмээгдэнэ. Нёдондо үбэлжэлгын үедэ тугалнуудайнь толгой бүриин шэгнүүр суудхэдэ 700—750 граммаар нэмээгдэhэн байгаа. Тэрэ hүүлшын хэдэн жэлэй туршада нэгэшье толгой мал гарзада оруулаагүй, бүхы малынь тобир таргаар ондо ородог байха юм.

Энэ зундаа харууhалhан тугалнуудынь томо болгогдоод, толгой бүринь 160—170 килограмм шэгнүүртэйгээр түлжүүлэгдэхэ, шахагдаха гүүртэнүүдтэ тушаагдаа. Мэнэ hая түрэhэн арба гаран тугалнуудые тушаажа абаад, дуршал ехэтэй малшан ажалайнгаа эршые бишыхашье hуладханагүй.

Хандажап Дашеевич гансашье «Победа» колхоздоо бэшэ, харин мал ажал ехээр эрхилдэг бүхы Захааминай аймагтаа суутай болонхой. Тэрэ нэгэнтэ бэшэ колхозой правлени, партийна организациин зүгhөө, аймагай Соведэй болон партийна комитедэй зүгhөө hайшаалда хүртэhэн, үнэтэ бэлэг, шан абаhан байха.

Г. ЦЫДЫПОВ,
колхозой түрүүлэгшэ.

Захаамин.

ЯАРАХААР САГ ЕРЭЭЛ

Байгша оной юhэн hарада Түнхэнэй үйлэдбэриин управлениин «Сибиряк» колхоздо 279 толгой эбэртэ бодо мал, тэрэ тоодо 24 үнеэн, 1607 хонин, 491 гахай үхэhэн байна. Энэмнай үнгэрhэн жэлэй энэ үеынхиhөө нилээд олон болоно. Энээнэй олонхинь үнгэрhэн хабартаа үхэhэн байна. Иимэ олон тоото адууhа мал яахадаа үхэжэ хосороо гээшэб? Энээнэй гол шалтагааниинь юуб гэхэдэ, малай үбэлжэлгэдэ муугаар бэлдэhэн, адууhа малай байра муугаар заhабарилhан, мүн мал ажалда хүдэлмэрилхэ хүнүүдые зүбөөр хубаарилан табяагүй байhан байгаа.

Үнгэрhэн жэлэйнгээ алдуунуудые хараада абажа, байгша оной үбэлжэлгэдэ эндэхин эртэнhээ эхилжэ hайнаар бэлдэхэ ёhотой байгаа гэжэ hанамаар. Теэд тиимэ юумэ огто байхагүй. «Сибиряк» колхозойхид нёдондонойнгоо алдуунуудые дабтаhаар. Үбэлжэлгэдэ бэлэдхэл энэ колхоздо тон муугаар эмхидхэгдэнхэй. Илангаяа Ёлоогой, Түнхэнэй отделениинүүдтэ бэрхэшээлтэй байдал тохёолдонхой. Олохон гүүртэнүүдэй мал дулаан байрагүй, мүнөө болотор хүхэ тэнгэри хушалтатай «байрада» байhаар. Адууhа малай хүсэ шадал, ашаг шэмэ үгэлгэнь доошолжо эхилээ. Залуу мал, илангаяа тугал, бяруудай үбшэлхэшье ушар үзэгдэнэ. Малай үбэлжэхэ байрануудта үбhэ тэжээл зөөгдөөгүй, гидролизно аргаар hолоомо бүйлүүлхэ, хэмэл hү бэлдэхэ хүдэлмэри мүнөө болотор эмхидхэгдээгүй байhаар. Түнхэнэй отделениин hүнэй фермэдэ хоёр hаалишан дуталдаад, мүнөөшье болотор олдоогүй байха юм. Эдэ бүгэдэhөө боложо, колхозой hаалиин бүхы фермэнүүдтэ hү hаалга доошолно. hү hаалга октябрь hарада август-сентябриинхиhаа нилээд бага болонхой.

Колхозой малшад, hаалишадай дунда ойлгуулламжын, хүмүүжүүлгын хүдэлмэри тон hула. Зарим фермэ, гүүртэнүүдтэ харуулан ойлгуулха агитаци, hара соо hү hааха түсэб, даабаришье байхагүй.

УБЭЛЖЭЛГЭДЭ БЭЛЭН ГҮТ?

Иимэ ябадал яахадаа ушараа гээшэб? Колхозой хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд, отделениинүүдэй эрхилэгшэд малай үбэлжэлгэдэ бэлэдхэл ехээр удааруулжа байна. Тэдэнэр адууhа малайнгаа тоо толгой олошоруулха, ашаг шэмэ үгэлгыень дээшэлүүлхэ асуудалнуудые тодорхой бэшээр шиидхэнэ, эдэ асуудалнуудые саг болзоортонь шиидхэхын түлөө ёhоор оролдоногүй.

Дурсагдаhан дутагдалнуудые дары усадхажа, адууhа малайнгаа үбэлжэлгые эмхитэйгээр үнгэргэхэ талаар колхозой хүтэлбэрилэгшэдэй хэмжээ абаха саг тулаа.

Е. АЛЕКСАНДРОВ.

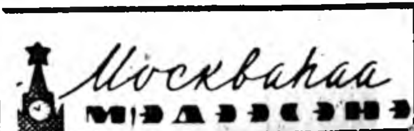

Россиин промышленность арба hарынгаа түсэб дүүргэбэ

Россиин Федерациин промышленна предприятинуудай коллективүүд Агууехэ Октябриин 47 жэлэй ойн угтамжын социалис мүрысөөндэ оролсоод, олон зүйлэй шухала хэрэгсэлнүүдые бүтээн гаргаха арба hарынгаа түсэбые болзорhоонь урид, октябриин 27-до дүүргээ. Тэрэшэлэн ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, продукциин өөрынь үные хямдаруулха даабаринууд амжалтатайгаар дүүргэгдээ.

Совет-Кубын хани барисаанай бүлгэм байгуулагдаба

Совет-Кубын хани барисаанай бүлгэм эмхидхэхэ үүсхэлшэдэй бүлэгэй суглаан хариин оронуудай арадуудтай хани барисаанай байшан дотор октябриин 30-да болобо.

Энэ бүлэгэй гэшүүд, тэрэшэлэн ниитын ба гүрэнэй бусад элитэ ажал ябуулагшад, хүдэлмэришэд, колхознигууд, эрдэм болон соёлой ажал ябуулагшад Совет-Кубын хани барисаанай бүлгэм байгуулха дурадхал оруулаа. Мүн иимэ дурадхалнууд олон предприяти, эмхи зургаанhаа, колхоз болон hургуулинуудай коллективүүдhээ хани барисаанай бүлгэмүүдэй союзда ороhон байна.

Замбуулинай баатарнууд уран зохёолшодто айлшалба

МОСКВА, октябриин 30. (ТАСС-ай корр). Литераторнуудай түбэй байшангай ээд — уран зохёолшод замбуулинай баатарнууд В. Комаров, К. Феоктистов болон Б. Егоровтой мүнөөдэр ехэ баяр омогорхолой оршон байдалда уулзаба. Энээндэ элдэб мэргэжэлтэй литераторнууд—поэдүүд, романистнууд, драматургнууд хабаадаа. Гайхамшаг ниидэлгын элдэб зүйлнүүд эдэниие ехээр hонирхуулба. СССР-эй Уран зохёолшодой холбооной правлениин нэгэдэхи секретарь Константин Федин замбуулинай баатарнуудые халуунаар амаршалба.

Космонавтнууд өөhэдынгөө ниидэлгэ тухай, одон-онгосо тухай, хараhан үзэhэн, hонирхоhон юумэнүүд тухайдаа хөөрэжэ үгэбэ.

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

НҮХЭР И. П. АРСКИИЕ БурАССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

60 наhатай болоhонтойнь, ниитын ба эрдэм-шэнжэлэлгын, багшын ажал 40 жэлдэ эрхилжэ байhантайнь дашарамдуулан, Буряадай гүрэнэй Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай химиин кафедрын ахалагша багша нүхэр **Арский** Иван Петровичые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй** грамотаар шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ А. ХАХАЛОВ.
Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Л. САБУРОВ.

Улаан-Үдэ хото.
Соведүүдэй байшан.
1964 оной октябриин 31.

НЮТАГАЙМ ХҮНҮҮД—БААТАРНУУД

ЗАМАЙ ОЧЕРК

Би hаяшаг түрэhэн нютаг Хэжэнгэдээ ябажа ерээб. Хэдэн жэлдэ холодто хүдэлхэ зуураа, минии ябаха үзөөгүй газаршье гэжэ дууhан. Элдэб олон hонирхолтой зонуудтай уулзааб, буряад нютагуудайнгаа гоё hайханиие гайхааб.

Теэд хаанашье ябахадаа, Хэжэнгэ нютагаа оробондол, зүрхэмни доhолдоггүй...

...Буряад залаатай малгай мэтэ шобогор оройтой Шалсаана хада. Хойноо орхиходо, урдамни—альган шэнги байhандал, эреэлэн шарлан Хэжэнгын тала зэнхыжэ, уттан гаража ерэбэ. Саанань hэбхеэн уула. Халуун намар байбашье, оройнь сагаан саахараар бударанхай. hэбхеэн уула олон боолhоо толгойгоо өртэ сайhан үбгэниие намда hануулаад орхибо. Харин энэ үргэн талын эгээ сээжэн дээгүүр Хэжэнгэ гол үнөөхил хүүшэн зангаараа сагаан мүнгэлиг хашарhаа мэралзүүлэн, номгон зөөлэхэн долгиёо Байгал далай тээшэ түлхин түлхин байба.

* * *

КОМАНДИРОВКООР ерэhэн хүн хадаа эгээн түрүүн Хэжэнгын совхозой парткомой секретарь (энэ манай минии наhанай залуу хүн) Ананда Батуевич Раднаевтай уулзааб. Тэрэнэй нюур шарай тон хүбиинэй, барагар, үргэн томо шанаатайнь бага болеhонhон шэнги байхадань, гайхабаб. Хирэ болод гээд лэ цонходо ошоод газаашаа харана. Гадаа уhа шабар, хэдэн хоногто тогтонгүй бороо орожо байба. Дахяад шарай эхилжэ, хүндэ дуhалнууд шонторын гэрэй түмэр оройе дайран унахадань, Раднаев бороогой өөрынь толгой дээр тудаhан шэнги толгойгоо барижа, жэхэгэд гээд, хүзүүгээ доруугаа хабшаба. Энэ жэлэй таряа хуряалгын түрүүшын үдэрнүүдтэ Хэжэнгын совхозой механизаторнууд хэлэхэн хоногой турша соо арба мянга тухай гектар газарта нээрлэн хадалгаар таряагаа унагажархиhан байгаа. Мүнөө энэ таряанайнь поли дээрээ бороодо орожо хэбтэнэ. Газартаа нялдажа үргэлжэ болохо. Тиигээ hаа, юун болохой гээшэб? Бүхэли жэлэйнь ажал hалаха ха юм!

Парткомой секретарь Раднаев телефоной бишыхан барюул мушхажа, хонходобо.

— Энэ метеостанци гү? Намда ноёнтнай хэрэгтэй. Үгы?? Хаана бэ? Амаралтада?! Энэ бороо хура орожо байхада юун амаралтаяа hанаа гээшэб! Хэзээ бороо болихо юм гэжэ хэлэжэ үгэхэ зон гүт?! Үгы?.. Хэжэнгынгээ буурал баабайhаа hурагты гэжэ гү?....

Раднаев трубкаяа хаяжархиба.

(Наяа республикымнай ондоо управленинүүдтэй хамта Хориин управлени гүрэндэ таряа тушааха түсэбөө дүүргээ. Илангаяа Хэжэнгын, Чисаанын, Анаагай совхозууд шалгараа гэжэ уншахадаа тон баярлааб. Энэ минутада юундэшьеб тэрэ бороотой үдэр, нютагаархинайм hанаа үнөөндэ дарагдаад байhан үе сүмэ зосоом ороод орхёо).

— Нэгэдэхи фермэ ошохомнай гү? — гэжэ Ананда намда дурадхаба. Ананда өөрөө машинаяа жолоодоно. Нёдондо Улаан-Үдын партийна hургуули дүүргэжэ ерээ. Нэгэ нютагай, нэгэ наhанайншье hаа, урдань балай танилсахагүй байгаабди. Хүнүүдээр хөөрэлдэхыень шагнахадам, олон үгэгүй, ехэл даруу, үбгэд хүгшэд, залуу бага гэхэгүй бултантай тон тэгшэ.

Бороо нэгэ бага намдаба. Үүлэнэй саанаhаа наран гансата бултайба. Анандамнай зосоогоо бага хүхюутэй боложо, аман соогоо гүнгэнэн дуу дуулажа, машинаяа яама ялхи гэжэ харангүй, шабар шабха шадалуулэн гүйлгэбэ. Машинамнай совхозой нэгэдэхи фермэ тээшэ, минии түрэhэн тоонто тээшэ дүтэлнэ...

ЭГЭЭЛ ХАНДАГАЙТА. Билхад. Заха Шэбэр гурбанай уулзуур дээрэ зогсонобди.

Цыремпил дундахайн бууса. Дүлюунайн бууса, хара Арсаланай бууса. Эндэ мүнөө гэрнүүд үгы, тэндэ hууhан зонуудшье үгы. Бултадаа совхозой центр тээшэ зөөжэ ошонхой. Олонхи үбгэдынь наhа баранхай. Харин эдэ буусануудай байhан газарта айхабтар олон үбhэнэй hүринүүд жэрылдэнэ. Хаанашьеб энэ багта үбгэн Галшын бууса байха зэргэтэй.

Эндэл-баян Бадмын хүбүүндэ хадамда ошохо дурагүй арюухан Должод:

Алтаар баяндань гэхэгүйлби,
Амаргхан нүхэрни яагаа юм.
Мүнгөөрш баяндань гэхэгүйлби,
Мүнөөхихэн нүхэрни яагаа юм,—

гэжэ дуулаад, гэртэхинhээ hүни божо, ами наhаяа холбоhон Цыремпилэйнгээ хойноhоо оёоргүй хара нүхэн шэнги харанхые арбан долоон гүлмэр наhатайдаа иимэ нэгэн шанга зоригоор хаха зүhэн мордоо hэн. Хоца Намсараев «Цыремпил» гэжэ повестьёо бэшэхэдээ Галшын нэрые, тэрэнэй буусые таамагааршье абаhан байжа болоо. Теэд Хандагайта, Билхад, Заха Шэбэрые таамагаар абаагүй.

hургуулида орожо, үзэг бэшэг мэдэхэ болоод, «Цыремпил» повестиие уншаад, тэрэнэй үнэн зүбөөр бэшээтэй байhыень гайхаа бэлэйб. Тиихэдэ нэгэнтэ бэшэ үбгэд, хүгшэдhөө Галшын буусые hурагшалагша hэм. Теэд хэншье хүсэд мэдэгшэгүй hэн.

Мүнөөшье дахин энээн тухай hурагшалхаар бэлэйби. Юундэб гэхэдэ, Хоца Намсараевай энэ повесть даншье hаа, минии эдиисэг хулинсагай ажабайдалда дүтэ. Энэ нютагта юун боложо байhыень дээрэhээнь хаража байгаад бултыень саарhан дээрэ буулгаhан шэнги. Нээрээшье, Хоца Намсараевай зүрхэ сэдьхэл ходоодоол эндэ байрлаhан байгаа гээшэ ха.

Харин мүнөө...

Сугтаа ябаhан парткомой секретарь Ананда Батуевичтаяа энээн тухай удаан ярилдабабди. Тэрэмнай мүн лэ нютагайнгаа уран зохёолшын бүтээлээр омогорходог, ном юумэ уншадаг түрүү хүн байба.

ДЯАР САНААhАА мориной түбэрхэ дуулдажа, моритой хүн дүтэлжэ ерэхэдээ Сэнгэ Буянтуев болобо. Нара бороондо далияа хүмиижэ шарлашаhан шляпатай, телогрейкэтэй. Малшан буряад ёhоор утаар татан мааналые мэндэшэлбэ.

— Үбhэнhөө гарабаб. Хонидоо хэцэ ногооондо табихамни. Ёhоор хэнээ гаража байна. Дахин сабшахаар,— гэжэ тэрэ хэлбэ.

— Сэнгэ, тамхи байна гү? Асал даа,— гэбэ Ананда.

— «Беломор». Олыел асараа hэм, дуүhажа байна. Эдэ наймаашад тамхиншье асаржа хүшэ хүрэхэгүйб, бирагүйл зон болоод байна даа. — гэжэ Сэнгэ тон урмагүйгөөр дуугарба.

Энэмнай—СССР-эй Верховно Соведэй депутат Сэнгэ Буянтуевич Буянтуев гээшэ.

Олон асуудалаар hунгагшадынь мүнөө Сэнгэ Буянтуевта хандадаг. Тэрэ ходоодоо ехэл сулөөгүй. Талада байгаад ойро зуура энэ тэрэ юумэн тухай хөөрэлдэбэбди. Хоца Намсараевашье дурдабабди.

— Минии hайн лэ танил байhан юм,— гэжэ Сэнгэ Буянтуевич лаблаба.

Ананда Батуевич тэнгэри өөлэ хирэ хирэ болоод лэ харахан зандаа.

Талын дунда байгаад хөөрэлдэжэ байhан Хэжэнгын буряадуудай хоёр үеын түлөөлэгшэдые харахадаа элдэбын бодол толгойдом турэнэ. Нэгэнинь тэрэ Сэдүүгэй Цыремпилэй үетэн, харин нүгөөдэнь космонавтнарай наhаар тухайтай.

ТАРЯАНАЙ полинуудhаа хатанхай шэниисын үнэр анхилан, удэр hүнигүй Хориин таряа тушаалгын пункт тээшэ машинанууд зурылдана. Заха Шэбэрэй полевой стан дээрэ хүүетэй, шуугатай.

Хүн бүхэн энэ үдэрнүүдтэ унаhан малгайгаа абангүй хүдэлөөшье hаа, бултанай зосоо ямар нэгэн hайндэртэл, хүхюутэй, зугаатай байба.

Нэгэдэхи отделениин тракторна бригадын бригадир Даша Цыгүев затагар хара юумэ манай урдаhаа энеэбхилнэ.

hэтэ hүрөөд эдэгэhэн уралынь ехэ элеэр дамбайна.

Даша Цыгүев минии үетэн соо эгээн түрүүн тракторта бүри хара багаhаа hууhан юм. Нэгэтэ тэрэнэй дээгүүр трактор гарашаhан байгаа. Бүхы бэень үнгэтдөө, үргэнниинь бизараа. Теэд хэлэн шэнээн больницаар ябажа эдэгэмсээрээ, дахин трактортаа бусаа hэн. Даша совхозойнгоо нэгэдэхи фермэ дээрэ хамагhаа эгээн түрүүн өөртөө мотоцикл худалдажа абаа hэн. Тиихэдэ хэншье мотоцикл гэжэ мэдэхэгүй байгаа. Дашые мүнөө «манай түрүүшын механизатор» гэжэ хэлэдэг.

Даша таряанай тоог дээрэ эрьелдэнэ, поли гүйлгэжэ гарана, хэн нэгэнэй комбайнай, машинын эбдэрхэйдэ заhалсана.

Энэ жэлдэ Хэжэнгын совхоздо яhала hайн таряан ургаа. Уялгынгаа ёhоор гектарай долоон центнер найман зуун грамм шэниисэ абаха аад, мүнөө гектарай дунда зэргээр найма—юhэн центнер hайн шанартай шэниисэ хуряагаа.

Хэжэнгээрхин мүнөө жэл гүрэндөө 42620 центнер таряа тушааба. Энэнэй 40000 центнерынь шэниисэ.

Иимэ таряа урдань Хэжэнгэ тушаагаагүй юм. Теэд Хэжэнгэ голой уhан нөөхил зандаа юушье мэдээгүй, юушье дуулаагүй урдаhан зандаа байна.

Харин уhанай хэлэгүй хада хүн хэлэнэ бэзэ.

ЕШИ ҮБГЭН нюдоороо дэлхэй дээрэ хамаг юумэ бултыень хараhан хүн. Тэрэ Хэжэнгын гол шэнги энэ дэлхэй дээрэ түрэhөөр үнинэй.

Гарынь мүнөө гэшүүhэн шэнги барьягар, духань уhанай долгин мэтэ хэрлэйтэй, толгойнь добын оройн мэтэ сагаан мэльгэн юм.

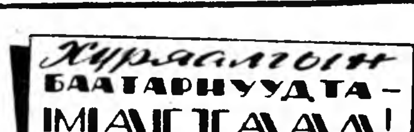

— Ленин багша намтай үүри юм, тэрэмнай байгаа hаа, одоол хэлэхэ hааб даа. Харин би Хэжэнгын түхэреэн соо эгээн аха заха хүн хадаа юу хараhанаа хөөрэхүүб даа,— гэжэ Еши Намжилай хоолойгоо заhаба.— Намда үхибүүд энэ хойто полиhоо кукурузын ээшэ асараа. Ехэл hайхан үндэртэй ургамал байна. Жэгтэй даа... Гушаад ондо Нохойн станциhаа табан трактор эгээн түрүүн Хэжэнгэ асараа бэлэйбди. Харгы гэжэ байгаагүй. Шабар шабха, алхам бүхэндэнь доронь мото үбижэ, мүр дээрэ ургахэ тооной асараа hэмди. Харин зон харад, ... ябаhан газарта юумэн ургахагүй, мүрнүүдынь шүдхэрэй мүргэл адли, абяанниньшье абяан бэшэ гэлсэгнэ бэлэй... Жэгтэй даа... Харин теэд би оронhоо бодхооншье болёо hаа, энэ трактор машинын абяагаар ажалай хэр халуунаар мүнөө ябажа байhаниие тухайлжа, шэхээ табиhхай хэбтээб. Ехэл шуугян, ехэл ажал энэ намаhтаа хэгдэбэ даа,— гэжэ энэ ерэн дүрбэ хүрэhэн үбгэн үгэеэ дүүргэбэ.

Үльгэр домогто хэлсэдэг ха юм. Антей ухэнэхэ аад, газар гэшхээд лэ дахин хүсэ ороно гэжэ. Тэрээн шэнги би түрэhэн Хэжэнгээ нэгэ бага удаан хараагүй байхадаа, бэемни хатана, досоомни гажарна.

Баян, бардам даа иимэ нютагтай байhандаа.

Дахин уулзатарда баяртай, хани нүхэдни, буряад залаатай малгай мэтэ шобогор Шалсаанамни!

Ц. ГАЛАНОВ.

ТУРКМЕНИИН ССР-эй 40 ЖЭЛЭЙ ОЙЕ УГТУУЛАН

Һаяхан ашаглалгада ороһон Чарджоугой консервын завод жэл бүри 7 миллион баанха элдэб янзын консервэ буйлуулжа гаргаха юм. Республикын колхозууд, совхозуудта ургуулагдаһан үрэ жэмэсэй, овощой баян ургаса энэ заводто консервэ болгон бэлдэгдэжэ байна. Зураг дээрэ: заводой хүдэлмэрилэгшэд В. М. Скурская томадай шүүһэтэй баанхануудые шалгажа байна.

ТАСС-ай фотохронико.

ПРЕДПРИЯТИНУУДАЙ ПАРТИЙНА ОРГАНИЗАЦИНУУДТА

КОММУНИСТНУУДАЙ ҮҮРГЭ ЕХЭ

Урдань гээгдэжэ ябаһан Сэлэн-Дүүмын модо хюрөөдэдэг станогуудые бүтээдэг завод гээгдэлһээ гаража, гүрэндэ ашаг олзо оруулдаг предприятинуудай тоодо оролсоо. Энэнь партийна организацин түйлаһан горитой амжалта мүн. Экономико, үйлэдбэри шудалха, заводой үйлэдбэри шэнэдхэн хубилгаха, шэнэ продукци бүтээхын тула бэлэдхэл хэхэ, хүдэлмэришэдэй мэргэжэл шадабари дээшэлүүлхэ, социалис мүрысөө дэлгэрүүлхэ тухай асуудал партийна организацин саг үргэлжын анхарал хандуулаа, хандуулжашье байһаар.

Тус завод саашадаа хүдөө ажахыда хэрэглэгдэхэ продукци бүтээдэг болохонь. Лебедко, автопоилка, плуг, тракторнуудай детальнууд, заһабарилгын механическа мастерскойнуудта хэрэглэгдэхэ деталь угааха машина гэхэ мэтэ шэнэ продукци ерэхэ жэлһээ бүтээгдэжэ эхилхэнь.

Галуута-Нуурай промышленнэ үйлэдбэриин зонын парткомой бюрогой шиидхэбэреэр социалис мүрысөөндэ һайн үрэ дүн харуулһан тус заводто 3-дахи кварталай дүнгөөр түрүү һуури олгогдоо, дамжуулгын Улаан туг барюулагдаа.

Заводой коммунистнууд (партбюрогой секретарь А. М. Емельянов) энэ түрүү һуурияа алдангүй, шэнэ продукци бүтээхээр үйлэдбэреэ бэлэдхэхэ хэрэгтэ коллективэйнгээ гэшүүдые элсүүлэн зорюулжа ябана.

ШАЛГАРАГШАД—ХҮНДЭЛЭЛЭЙ САМБАРТА

Улаан-Үдын партиин Железнодорожно райком, ажалшадай депутадуудай Соведэй түйсэдхэхы комитет промышленнэ предприятинуудай хоорондохи социалис мүрысөөнэй III кварталай дүн согсолон гаргаа. Партиин райкомой, райсоведэй түйсэдкомой дамжуулгын Улаан туг түрүүшын һуури эзэлһэн «Теплоприбор» заводой коллективтэ барюулагдаба. Тус заводойхид ямар үрэ дүн харуулжа, районой предприятинуудай дундаһаа шалгаржа гарабаб? Валовой продукци үйлэдбэрилхэ түсэб 101,5 процент, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ даабари 101,9 процентдэ хүргэгдөө. 3-дахи кварталай түсэбһөө гадуур 12 мянган түхэригэй продукци үйлэдбэрилэгдөө. Мүрысөөндэ түрүүлжэ гараһан тус завод районой Хүндэлэлэй самбарта бэшэгдэбэ.

ПАРТГРУППОРГНУУДАЙ СЕМИНАР

Партиин Улаан-Үдын горком промышленнэ предприятинуудай, организаци, эмхи зургаануудай партгруппоргнуудай семинар һаяхан үнгэргөө.

Үйлэдбэриин асуудал шиидхэхэ хэрэгтэ партийна группануудай үүргэ, харюусалга дээшэлүүлхэ тухай асуудал эндэ зүбшэн хэлсэгдэбэ. Үйлэдбэридэ шэнэ, түрүү арга, дүй дуршал нэбтэрүүлхэ, ажалай эмхидхэл, нормо тогтоолгые һайжаруулха, хүдэлмэриин сагые зүбөөр хэрэглэхэ, үйлэдбэрилдэг продукциин шанар һайжаруулха талаар партийна группанууд урда ямар зорилго табигданаб, промышленнэ предприяти, организацинуудай партийна группанууд энэ зорилгоёо хэр зэргээр дүүргэнэб, саашадаа юу хэхэ хэрэгтэйб гэжэ партиин горкомой секретарь нүхэр Бирюковой элидхэл дотор тодоруулагдаа.

ҮЙЛЭДБЭРИ—ГОЛ АНХАРАЛДА

Сентябрь—октябрь һарануудта Загарайн промышленнэ үйлэдбэриин зонын промышленнэ предприятинуудай партийна организацинуудта тоосоото һунгалтын суглаанууд үнгэргэгдэжэ, олонхи газарта шэнэ партийна бюро, секретарьнууд һунгагдаа һэн. Хандагатайн леспромхоздо шэнээр һунгагдаһан партийна бюро, тэрэнэй секретарь М. Д. Измалков түрүүшын үдэрһөө үйлэдбэриин асуудалда ехэ анхарал хандуулжа эхилээ.

Леспромхозой модо бэлэдхэлэй бүхы пункт, мастерска участогуудта октябрь соо нээмэл партийна суглаан зарлагдаад, үйлэдбэриин түсэбэй дүүргэлтэ тухай зүбшэн хэлсэгдэһэн байна. Модо бэлэдхэлэй шиидхэхы участогуудта коммунистнууд хубаарилагдан табигдаа. Иимэ хэмжээн үйлэдбэриин түсэб дүүргэхэ хэрэгтэ ехэ удха шанартай байба.

ИНТЕНСИФИКАЦИИН ЗАМААР

ГУРБАН НУГАҺАН ҮНЕЭНЭЙ ТЭНТЭЙ

ХУУШАНАЙ Байгал-Хударын, Кабанскын аймагуудай зарим ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд 1959 ондо шубуу, илангаяа нугаһа, олоор үсхэбэрилхэ талаар түрүүшын алхам хэжэ эхилээ һэн. Ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, шубуушад Краснодарска хизаарай Каневска районой ажахынуудта ошожо, шубуу үсхэбэрилхэ дүй дуршалтайнь танилсаһан, мүн ороной түрүү шубуушадай ажалай түйлалтануудые анхаралдаа абаһан байгаа.

Игэжэ нугаһа үсхэбэрилгэ манай ажахынуудта шэнэ һалбари болоо һэн. Түрүүшын жэлнүүдтэ хэдэн дутагдалнууд, бэрхэшээлнүүд дайралдадаг байгаа. Нэн түрүүн нугаһанай тэжээл, тэдэниие байлгаха байра дуталдадаг, эмэ нугаһан үсөөн, мүн дуршалтай шубуушад хомор байгаа.

Зарим ажахынууд, жэшээлбэл, Оймороой совхоз олзогүй һалбари гээд, нугаһаяа үндэһөөрнь үгы хэжэрхиһэн байна. Кабанскын совхоз нугаһа үсхэбэрилжэ эхилһээр түрүүшын гурбан жэлдэ (1959 онһоо эхилээд) оройдооше олзо абаагүй, харин гарзада ороһон байха юм.

Кабанскын совхозой шубуунай фермын 1960 оной — нугаһа үсхэбэрилжэ эхилһээр хоёрдохи жэлэйнь дүнгүүдые хаража үзэе. Жэлэй эхиндэ бүхыдөө 8200 эмэ нугаһатай байгаа. Энэ жэлдэ нугаһан бүриһөө 34 үндэгэ абаа гэхэ гү, али бүхыдөө 279 мянган үндэгэ абаһан байгаа. Тиигээд 238 мянган үндэгэ инкубацида табижа, 114,2 мянган дальбараа абаа һэн. Энэмнай инкубацида табигдаһан үндэгэнэйнь 47,9 процент болоно. Инкубациһаа абтаһан дальбараануудай 63,7 мянгань томо болгогдожо, оройдоол 52,7 мянган толгойнь гүрэндэ тушаагдаа һэн. Тэдэнэй шэгнүүр хамтадаа 1112 центнер болоо. Гүрэндэ тушаагдаха нугаһан аяар 90 хоногто түлжүүлэгдэһэн байгаа. Нэгэ эхэ нугаһанһаа бүхэли жэл соо оройдоол 13 килограмм мяха абаһан жэшээтэй болоно. Иимэ дүнгүүд совхозой хүтэлбэрилэгшэд болон шубуушадай ажалай аша үрэ харюулжа шадаагүй, тэдэнэй һанаһанда хүрөөгүй байгаа. Тиимэһээ эндэхид ажахынгаа энэ һалбарие олзо ехэтэй болгохо арга боломжонуудые бэдэржэ эхилээ һэн.

НЭН ТҮРҮҮН нугаһа үсхэбэрилгын олзо багатай байһанай шалтагаан элирүүлэгдэһэн, ажахын энэ һалбарие эрхилхэ хүдэлмэридэ ушардаг элдэб дутагдалнуудые усадхаха, нугаһанай мяха ехээр абаха талаар хэмжээнүүд хараалагдаһан байгаа. Совхоздо пекинэй һайн үүлтэрэй эмэ нугаһад асарагдажа үсхэбэрилэгдэнэ, нугаһанай байра, тэжээлынь эрид һайжаруулагдаа. Иимэ эмхидхэлэй хүдэлмэриин һүүлээр нугаһанай фермын ажал нилээд һайжараа, үрэ дүнгүүдынь дээшэлжэ эхилээ.

Нугаһа үсхэбэрилгын хоёр жэлэй дүнгүүдые хаража үзэе:

	1962 он	1964 он
Жэлэй эхиндэ байһан эмэ нугаһан (мянган толгой)	11,3	5,1
Нэгэ нугаһанһаа абтаһан үндэгэн (хэһэг)	46	98
Бүхыдөө абтаһан үндэгэн (мянган хэһэг)	521	408
Инкубаторто табигдаһан үндэгэн (мянган хэһэг)	409	370
Инкубаторһаа абаһан дальбараанууд (мянган толгой)	302	290
Инкубаторһаа абаһан дальбараанууд (процентээр)	73,8	78,4
Түлжүүлэгдэһэн дальбараанууд (мянган толгой)	267,1	268.7
Гүрэндэ тушаагдаһан нугаһан (мянган толгой)	269,7	262,9
Гүрэндэ тушаагдаһан нугаһанай мяхан (центнер)	4456	4322
Нэгэ нугаһанһаа гүрэндэ тушаагдаһан мяхан (килограмм)	40	85

Эдэ дүнгүүдые хаража үзэхэдэ, нугаһанай тоо доошолһон байна. Нугаһа байлгаха байрануудай, мүн тэжээлэй зүйлнүүдэй дуталдаһан дээрэһээ нугаһанай тоо доошологдоһон юм. Хэды тиимэ байбашье, 1964 ондо 1962 онойхиһоо хоёр дахин ехэ мяхан нэгэ нугаһанһаа абтаа. 1960 ондо нэгэ нугаһанһаа оройдоол 13 килограмм мяхан абтаһан байбал, 1964 ондо аяар 85 килограмм абтаһан байна. Энэмнай гансахан жэл соо нэгэ үнеэнэй зэргэ мяха гурбан нугаһанһаа абаһан жэшээтэй болоно. Тиихэдэ тэжээл хоёр дахин багаар гаргашалагдаһан, түлжүүлхэ үе саг 6—7 дахин доошолуулагдаһан байха юм.

Эбэртэ бодо мал, гахай үсхэбэрилэнгүй, гансал нугаһа үсхэбэрилөөд, мяха ехээр абадаг болохо гэжэ эндэ хэлэгдэнэгүй. Манай үйлэдбэриин управлениин ажахынууд үхэрэй, гахайн мяха ехээр абадагшье, ушөөшье ехээр абадаг болохо аргатай. Кабанскын совхозой эрхэ байдалда энэ ажахые шубуу олоор үсхэбэрилхэ гол шэглэлтэй болгоо һаа, ехэ таатай. Тиимэ хэмжээнүүд абтажашье байна. Энэ ажахынхид 1967 ондо нугаһанай нэгэ миллион дальбараа түлжүүлжэ, гүрэндөө 17400 центнер нугаһанай мяха тушаахаар хараалнхай. Энэмнай совхозой гүрэндэ тушааха бүхы мяханайнь 83 процент гэхэ гү, али таряалангай газарай 100 гектар бүридэ 217 центнер нугаһанай мяхан үйлэдбэрилэгдэхэ болоно гээшэ.

Кабанскын совхоздо 1965 ондо 7000 центнер нугаһанай мяха абаха һайн бааза бэлдэгдэнхэй. Эндэхин 9 мянган эмэ нугаһа үбэлжүүлээд, ерэхэ жэлдэ 700 мянгаһаа доошо бэшэ үндэгэ абажа инкубацида табихаар хараалнхай. Тэрэнэй 70 процентнь түлжүүлэгдэһээ һаа, 490 мянган дальбараа томо болгогдожо, 440 мянгаһаа доошо бэшэ нугаһан толгой бүринь 1 килограмм 600 грамм шэгнүүртэйгээр гүрэндэ тушаагдаха.

ЭНЭ АЖАХЫН 1964 оной ажалай дүнгүүдээр нугаһа үсхэбэрилгын ашаг олзотой байһан тухай зарим тэды тобшолол хэжэ боломоор. Энэ жэлдэ 3558 центнер нугаһанай мяха абаха түсэбтэй байбал, 4194 центнер абанхай. 56 хоног соо түлжүүлэгдэжэ томо болгогдоһон нэгэ нугаһан дундаа зэргээр 1 килограмм 59 грамм шэгнүүртэйгээр гүрэндэ тушаагдаа. Нугаһанай фермэдэ ажалаһан нэгэ хүн жэл соо 81,4 центнер мяха үйлэдбэрилөө гэхэ гү, али 8062 түхэригэй продукци абаһан болоно. 1 килограмм нугаһанай мяха абахын түлөө 5,2 килограмм тэжээлэй единицэ гаргашалагдаа. Нэгэ хүн 25,4 час соо 1 центнер нугаһанай мяха абаһан болоно. Нэгэ центнер нугаһанай мяханай өөрынь үнэ 78 түхэриг 71 мүнгэн болоо. Гүрэндэ тушаагдаһан центнер нугаһанай мяхан 99 түхэригтэ хүрэдэг юм. Тиимэһээ совхознай нэгэ центнер нугаһанай мяханһаа 20 түхэриг 29 мүнгэн сэбэр олзо абаһан байна. Энэ жэлдэ нугаһанай фермэһээ 70—80 мянган түхэриг сэбэр олзо оруулагдахань. Мал ажалһаа гансал нугаһанай фермэ ажахыда олзо доход оруулдаг һалбари болонхой. Таряалангай 100 га бүридэ 40,8 центнер нугаһанай мяхан үйлэдбэрилэгдөө.

СОВХОЗОЙ эрхим шубуушад үшөөшье һайн дүнгүүдые түйлаа. Ахалагша шубуушан Парасковья Антоновна Кузнецовагай хүтэлбэрилдэг бүлэг шубуушад нугаһанай 14244 дальбараа түлжүүлжэ, 55 хоногто шахаад, гүрэндэ тушааһан байна. Бүхыдөө 260 центнер нугаһанай мяха эдэ шубуушад гүрэндэ тушаагаа. Тушаагдаһан нугаһанай толгой бүриин шэгнүүр 1 килограмм 820 грамм болоо. Нэгэ килограмм мяха абахын түлөө 3 килограмм 38 грамм тэжээлэй единицэ гаргашалагдаа. Нэгэ центнер нугаһанай мяханай өөрынь үнэ 57 түхэриг болоһон байна. Ахалагша шубуушан А. И. Гусевагай хүтэлбэрилдэг бүлэг шубуушад иимэрхүү дүнгүүдые түйлаһан байха юм.

Серафима Васильевна Филонова [...] 1040 эмэ нугаһа харууһалдаг. Т[...] энэ жэлдэ бүхыдөө 85.282 үнд[...] абаа гэхэ гү, али нугаһан бүри[...] 82 үндэгэ абаһан байна. Шубу[у]шан М. Ф. Туробова 1040 нуга[һа]най толгой бүриһөө 80 үндэгэ аб[...] Иимэрхүү дүнгүүдые түйлаһан ш[у]буушад олон.

Нугаһа үсхэбэрилгэдэ аргагүй [...] нүлөөтэй инкубаторна станциин [...]гахан аад, эбтэй эетэй коллекти[в] ажал хүдэлмэрие тэмдэглэнгүй [...] хижо болохогүй. Энэ станцие [...]рядай АССР-эй Верховно Сове[т] депутат Нина Андреевна Анохина [...] тэлбэрилдэг. Инкубаторна станц[иин] хүдэлмэрилэгшэд ажалаа жэл ошо[хо] бүри һайжаруулжа, бусад стан[ци]нуудһаа һайн дүнгүүдые түйла[...] Энэ жэлдэ инкубацида табигда[һан] үндэгэнүүдэй 78,4 процентнь да[льбараа] болонхой.

КАБАНСКЫН СОВХОЗ үшөө [...]хяагай фермэтэй юм. Тэд[...] дальбараануудые абажа, управ[лени]инигээ бусад ажахынуудта хү[...]дадаг, мүн олон тоото үндэгэ гүр[эн]дэ тушаадаг байна. Совхоз мүнөө ж[...] 700 мянган үндэгэ гүрэндэ туша[аха] түсэбтэй байбал, октябриин 1 бо[...]тор 776 мянган үндэгэ тушаа[...] Жэлэй дүүрэтэр үшөө 130 мян[ган] үндэгэн тушаагдаха. Үнгэрһэн [...] һарада тахяа бүриһөө 82 үндэ[гэ] абтанхай.

Шубуу үсхэбэрилгэ Кабанск[ын] совхозой ажахыда аргагүй ехэ һ[уу]ри эзэлнэ. Һаяын жэлнүүдтэ ажах[ын] гол һалбари болохоор хараалагда[...] Тиимэ арга боломжонуудшье, ажа[л]ша бэрхэ шубуушадшье бии. Энэ [...]даа хүдөө ажахын интенсификаци[...] замаар эрхилхэ хараа шугамые [...]дүүлгэдэ кабанскынхидай хубита[й] болоно.

А. СТАРКОВ,
Кабанскын үйлэдбэриин управлениин түсэблэлгэ-экономикын таһагай начальник.

С. ШЕЛКОВНИКОВ,
Кабанскын совхозой главна бухгалтер.

ИНТЕРВЬЮ

ЭХЭ ГАХАЙНУУДААР ХЭР ОЛОМТА?

1965 ондо 120.000 центнер гахайн мяха абахын түлөө

Иимэ асуудалтайгаар республикынгаа хэдэн ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэдтэ, мэргэжэлтэдтэ манай корреспондент телефоноор хандаһан байна. Эгээн түрүүлэн Баргажанай совхозой директор нүхэр Михайловтай хөөрэлдэбэбди.

Михайлов: Нэгэ түрүүлээд тушаахаар 120 эмэ гахайнуудые илгаха даабаритай байбал, мүнөө 180 толгой илгагданхай. Тиигэжэ бүхыдөө 300 эмэ гахай үрэжүүлхээ байнабди. Тэдэнһээ гадна, 216 гол эхэ гахайтайбди. Эдэ гахайнуудаа искусственна аргаар үрэжүүлжэ, 1965 ондо адагынь 4800 поршоонхо абажа, гүрэндөө 2500 центнер гахайн мяха тушаахаар хараалагдана. Тиин мүнөө жэлдэ 1800 центнер мяхан абтаха.

Корреспондент: Республикын гахайшадай зүблөөнэй һүүлээр ямар шэнэ юумэ эмхидхэжэ байнабта?

Мухайлов: Гахайн түрэхэ үбэлэй байрые зүбөөр, ашаа үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхэ гэжэ оролдонобди. Гахайн түрэһөөр арбаад хонохотойнь сасуу нэгэ клеткэдэ хоёр-хоёроор оруулнабди, хорёод хонохолоорнь 10 гахай нэгэ таһалгада байлгадаг болохомнай. Энэ ушарта байра хүсэдөөр хэрэглэгдэхэ, поршоонхонуудые тусхай таһалгада оруулжа эдеэлүүлхэ аргатай болгодохо. Тиин эхэ гахайнууд байра соогоо эдеэлхэгүй, харин булта столоводо эдеэлхэ юм.

Корреспондент: Гахайшадые урмашуулха ямар хэмжээнүүд хараалагданаб?

Михайлов: Һайнаар худалһан гахайшадта ажалай нэмэлтэ түлөөһэ үгэхэ түрим хараалаад байнабди. Жэшээнь, гахайшан даалгагдаһан 20 эхэ гахайнгаа тус бүриһөө 14 поршоонхо абаад байбал, тэрээндэ 4 һаратай нэгэ поршоонхо, 1 центнер ороохо үгэхэ; 16 поршоонхо абабалнь—тиимэ нэгэ поршоонхо, 2 центнер ороохо барюулха гэжэ хэлсэгдээ. Техник-үрэжүүлэгшэ 80 гахай үрэжүүлээд, 4 һарын туршада тус бүриинь түрүүлжэ шадаа һаань, нэгэ поршоонхо, 1 центнер ороохо үгэхэ гэжэ шиидээбди. Мүн иимэрхүү нэмэлтэ түлөөһэн бусад гахайшадта үгтэхэ зэргэтэй.

Корреспондент: Фермын ажал ехэтэй хүдэлмэри оньһожоруулха тушаа юун хэгдэнэб?

Михайлов: Гахайшадай ажал оньһожоруулха талаар зарим тэды юумэ хэгдэбэшье, үшөөл бирагданагүй. «КВ-200» тухэлэй котёл, дүүжэн харгы гэхэ мэтэ тухеэрэлгэ олдоногүй. Энэ талаар «Сельхозтехникэ» нэгэдэлэй эмхинүүд анхарал үшөөл багаар табина.

Удаань Мухар-Шэбэрэй «Искра» колхозой главна зоотехник нүхэр Тугариновтай хэдэн үгэ хэлсэгдэбэ.

Тугаринов: Колхознай гахай үсхэбэрилхэ хэрэгтэ ехэхэн анхарал табижа байна. Мүнөө 225 гол эхэ гахайтай, нэгэ түрүүлээд тушаагдаха 225 эмэ гахай илгаад байнабди. Тиигэжэ артелиимнай гахайшад ерэхэ жэлдэ 3300 поршоонхо абажа, гүрэндөө адагынь 1510 центнер гахэ гү, али энэ жэлэйхиһээ хоёр дахин шахуу ехэ мяха худалдаха уялга абанхай.

Корреспондент: Энэ жэлэй дүүрэтэр хэды поршоонхо абтахаар хүлеэгдэнэб?

Тугаринов: Адагынь 600 поршоонхо гараха гэжэ һанагдана.

Һүүлээрнь Түнхэнэй управлениин Саянай совхозой контородо хонходоходо, тэндэ гахайн фермые даагша Даша Хубаркович Даданов байжа, хэдэн үгэ андалдабабди.

Даданов: Совхознай 224 гол эхэ гахайтай, нэгэ түрүүлээд тушааха 137 эмэ гахайтайбди. Эдэ үдэрнүүдтэ үшөө 150 залуу эмэ гахай илгажа, үрэжүүлхээр бэлдэжэ байнабди.

Корреспондент: Фермэдэтнай искусственна үрэжүүлгын пункт бии гү, ерэхэ жэлдэ хэды шэнээн мяха абахаар хараалнабта?

Даданов: Нёдондо искусственна үрэжүүлгын пункт эмхидхээ һэмди. Техник-үрэжүүлэгшээр нүхэр Цыденов ажалладаг. Иигээд ноябрь, декабрь һарануудта гахайнуудые үрэжүүлжэ эхилхэмнай.

Хойто жэлдэ 1800 центнер гахайн мяха абаха хүсэлтэйбди. Мүнөө дээрэ 571 центнер тушаагданхай.

Корреспондент: Гахайнуудаа юугээр эдеэлүүлнэбта?

Даданов: Таряа талханай зүйлһөө гадна, гахайдаа үбһэнэй гурил, силос, болоһон хартаабха үгэнэбди.

Удаань Бэшүүрэй Калининай нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Митыповтэй хөөрэлдэбэбди.

Митыпов: Энэ жэлһээл гахай олоор үсхэбэрилхэ гэжэ шиидээд байнабди. Гол эхэ гахайнуудһаа гадна, 120 залуу эмэ гахайнуудые илганхайбди. Эхэ гахайнуудаа олошоруулһанай ашаар хойто жэлдэ байтша онойхиһоо хоёр дахин ехэ гэхэ гү, али 700 центнер гахайн мяха абахаар хүсэнэбди.

Корреспондент: Гахай үсхэбэрилгэдөө ямар шэнэ аргануудые хэрэглэнэбта?

Митыпов: Хойто жэлһээ эхилжэ, хэдэн ажахынууд хамтаржа, га[хай] үсхэбэрилхэ гэжэ шиидээбди. М[анай] колхоз ерэхэ жэлдэ «Рассвет» [кол]хоздо 1000 поршоонхо 20—20 [ки]лограммтай болгоод худалдаха [...] хэлсэгдэнхэй. Тиигээд тэрэ кол[хоз] поршоонхонуудаа саашань томо [бол]гожо гүрэндэ худалдаха хараа[...]

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: сүүдхэ бүридэ шахамалнуудай шэгнүүр 5[...] граммаар нэмээһэн «Скотооткорм» трестын Улаан-Үдын совхо[зой] түрүү гахайшан П. Е. Абрамова.

П. ГОМБОЖАПОВАЙ фото.

РЕДАКЦИҺАА: энэ жэлэй дүрбэдэхи кварталда, 1965 о[ной] 1-дэхи хахадта 180 мянган поршоонхо абаха гэһэн респу[бли]кын гахайшадай хараалһан социалис уялга бэелүүлхын тула [...] бии байһан эхэ гахайнуудһаа гадна, нэгэ түрүүлхэ үшө[ө ...] мянган залуу эмэ гахай илгаха зорилго табигданхай. Энэ х[...] үшөөл хүсэндөө хүргэгдэнэгүй. Октябриин 20-ной мэдээгээр [...] түсэбэй миил хахадынь бэелүүлэгдэнхэй. Иимэ аали нобшо [...] тэсэхын аргагүй. Зорилго юуб гэхэдэ, эдэ үдэрнүүдтэ залуу гахайнуудые илгаха түсэбөө ажахы бүхэн дүүргэхэ ушарт[ай ...]

ЭБ НАЙРАМДАЛ СОЦИАЛИЗМ ХОЁР ТАҺАРШАГҮЙ ХОЛБООТОЙ

(«Дайн ба ородой социал-демократи» гэһэн РСДРП-гэй ЦК-гай манифестые В. И. Ленин бэшээ һэн. Тэрэнэй толилогдоһоор 50 жэлэй ойдо)

«Дайн ба ородой социал-демократи» гэһэн РСДРП-гэй манифестые В. И. Ленин бэшээ һэн. Тус манифест марксизмын баялигууд дотор шухала һуури эзэлнэ. Энэ түүхэтэ документые Ленин тон тодоор найруулан бэшэһэн байгаа. Тиигэжэ империалис арьяатадай хоёр бүлэглэлэй һужэрөөһэн дэлхэйн нэгэдэхи дайнай бодото үг зорилгонь тон үнэмшэсэтэйгөөр энэ документ соо элишэлэгдээ, дайнай арадта харша, дээрмэдэлгын шэнжэ гүнзэгыгөөр харуулагдаа. Дайлалдажа байһан хоёр талын империалистнууд, тэдэнэй алба хэдэг номнолшод дайнай иимэ муухай шэнжые патриотизмын хуурмаг шашалдаануудаар далдалхые эрмэлзэдэг байгаа.

Хүдэлмэришэн ангида элитээр урбаһан, социализмын хэрэгтэ урбаһан II Интернационалай хуурмаг патриотизмын болон өөрыгөө хамгаалалгын үзэлэй халхабшые манифест хүү татажа хаяһан байна. В. И. Ленин ангиин тэмсэлһээ арсаһанайнь түлөө оппортунистнуудые үүр сүхалтайгаар буруушаагаа, тэдэниие элишэлээ, тиигээд дайнда өөрынгөө правительствын илагдахые, империалис дайе граждан дайн болгохые уряалһан, тиихэ сагай эрхэ байдалда гансахан лэ зүб лозунг табиһан байха юм.

Коммунистнууд хадаа II Интернационалай оппортунис ударидагшадта орходоо тад ондоо байжа, «дайнай бодото удха шанарые элируулхэ, дайн байлдаае хамгаалан, эзэрхэг ангинуудай, помещигууд болон буржуазин тараадаг худал хуурмаг үзэл бодолнуудые, «патриотическа» үгэ хуурмуудые хайра гамгүйгөөр элишэлхэ» уялгатай гэһэн ленинскэ һанал бодол манифест соо хэлэгдэһэн байха юм. (Зохёолнуудай суглуулбари, том 21, нюур 11).

«Дайн ба ородой социал-демократи» гэһэн РСДРП-гэй манифест хадаа дайнай, эб найрамдалай болон революциин асуудалнуудта марксистеко-ленинскэ ёһоор хандалгын эли тодо жэшээ, эзэрхэг түримхэй империалис дайнда эсэргүүсэн, эб найрамдалай болон энхэ тайбанаар зэргэ оршон байхын түлөө манай партиин эсэшэ сусашагүйгөөр хэдэг тэмсэлэй үнэмшэсэтэй гэршэ болоно. Совет Россин Гадаадын хэрэгүүдэй Арадай комиссариадай түрүүшын мэдүүлгэ 1917 оной ноябрин 22-то толилогдоо һэн. «Арадуудай үнэн сэхээр зэргэ оршохо, харилсаа холбоо тогтоохо ябадалда үндэһэлэн, эб найрамдал түргэнөөр тогтоохые бидэнэр хүсэнэбди» гээд энэ мэдүүлгэ соо тон ехэ хүсэтэйгөөр тэмдэглэгдэнхэй.

Эзэрхэг түримхэй дайнуудта эсэргүүсэн, коммунистнуудай эрид шанга тэмсэл хэхэ тон шухала байһан тухай ленинскэ заабаринууд манай үе сагта, хэдэ хэдэн гүрэнүүдэй зэбсэгжэлгэдэ үзэгдөөгүй ехэ һандаргаха хүсэтэй ракетно-ядерна зэбсэгэй, хүн зониие олоор хюдаха бусад зэбсэг хэрэгсэлнүүдэй бии болоод байһан сагта илангаяа шухала удха шанартай болоо. Хэрбээ империалистнуудай үүдхэжэ шадаад байгаа һаань, мүнөөнэй дайнай үедэ хэдэн зуу миллион хүн алуулха, газар дээрэхи болбосорол гэжэ ниитэлэгдэн нэрлэгдэдэг юумэнүүдэй нилээд олониинь хаа хаанагүй үнэһэн тоборог болгогдохол.

Гэбэшье арадуудай зол хубинь болоходоо, мүнөөнэй дэлхэй табин жэлэй урда тээхидэ орходоо тад ондоо болонхой. Империализмын шэнжэ шанар мүнөөшье хубилаагүй зандаал даа, харин дэлхэй дээрэхи хүсэнүүдэй хубаарилга мүнөө тад ондоо болонхой. Мүнөө империализм арадуудай хуби заяа шиидхэдэг бодото арга боломжонуудаа алданхай. Мүнөөнэй эрхэ байдалда социализмын оронууд, бүхы дэлхэйн хүдэлмэришэн анги, национальна залуу гүрэнүүд, бүхы империализмда эсэргүү демократическа хүсэнүүд дайн байлдаае зайсуулжа, империалис эзэрхэг түримхэйнүүлэй амыень татажа, энхэ тайбанаар зэргэ оршон байхыень тэдэниие баадхажа шадаха байна.

Эб найрамдалай түлөө тэмсэлые түрүүшын ээлжээнэй зорилго болгон табидаг дэлхэйн коммунис хүдэлөөн дайнай аюулда эсэргүүгээр хэгдэдэг бүгэдэ арадай тэмсэлэй түрүүшын зэргэдэ ябана. «Коммунистнууд хадаа бүхы дэлхэй дээрэ мүлжэлгые болон үгытэй ядуу байдалые зайсуулха, хүнэй общественн ажабайдалһаа ямаршье дайн байлдаае эсэслэн холодхохо гээшэ өөрымнай түүхэтэ үүргэ гэжэ тоолохоһоо гадна, харин мүнөөнэй үе сагта хүн түрэлтэниие дэлхэйн шэнэ дайнай һүртэ муухай аюулһаа зайсуулха гээшэ түүхэтэ уялгамнай гэжэ тоолоно. Энэ агууехэ түүхэтэ үүргые бэелүүлгэдэ бүхы оронуудай Коммунис партинууд өөһэдынгөө хамаг хүсэ шадалые зорюулха» гээд Коммунис болон хүдэлмэришэнэй партинуудай 1960 оной зүблөөнэй Мэдүүлгэ соо хэлэгдэнэ.

Эб найрамдал бэхижүүлхын түлөө коммунистнууд эгээн лэ шангаар, хүсэд шууд сэхээр тэмсэнэ. Зүгөөр эб найрамдалай түлөө тэмсэл, энхэ тайбанаар зэргэ оршон байлга ондо ондоо социальна байгуулалтатай гүрэнүүдэй хоорондо харилсаа байгуулха гансахан лэ үнэн зүб политика гэжэ тоолохо зуураа, коммунис болон хүдэлмэришэнэй партинууд урдань В. И. Ленинэй элишэлһэн жэжэ буржуазна пацифизм болон эблэрэлгын үзэл бодолые эрид шангаар хаман хаядаг байна. Коммунистнууд ёһотойл революционернууд байһан дээрэһээ эб найрамдалай, энхэ тайбанаар зэргэ оршон байхын түлөө тэмсэлэй асуудалнуудые национально-сүлөөрэлгын түлөө, демократиин, социализмын түлөө арадуудай тэмсэлтэй нягта холбоотойгоор шиидхэдэг юм.

Ленинэй һургаал болон заабари захяануудые, XX, XXI, XXII съездүүдэй тодорхойлһон генеральна хараа шэглэлые хүтэлбэри болгон, Советскэ Союзай Коммунис парти хадаа өөрынгөө гадаадын политическа ажал ябуулга эрхилхэдээ, бүгэдэ ниитын эб найрамдал хангахые, өө найрамдалда дуратай бүхы арадуудтай хамта ябажа, дэлхэйн хюдалгата дайнһаа хүн түрэлтэниие зайсуулхые эрмэлзэнэ. Тиимэһээ энхэ тайбанаар зэргэ оршон байха ленинскэ гол ёһонууд Советскэ Союзай гадаадын политикын хэлбэришэгүй үндэһэ һуури болоно гэжэ КПСС тоолоно.

Имагтал дэлхэй дээрэхи бата бэхи эб найрамдал, энхэ тайбанаар зэргэ оршон байха гол ёһонуудай илан мандалга хадаа Советскэ Союзда коммунис общество байгуулха программые түргэнөөр бэелүүлхэ, мүн бусад социалис гүрэнүүдтэ экономическа, культурна байгуулалтын асари ехэ түсэбүүдые амжалтатайгаар бэелүүлхэ гадаадын политическэ шухала эрхэ байдал бии болгоно.

Дэлхэйн социализмын бүри ехэ хүсэтэй болохо, империализмын байдалай һуларжа байхада энхэ тайбанаар зэргэ оршон байха политика арадуудай шухала аша туһада, хүсэл эрмэлзэлгэдэ бүрин тааралдана. Тэдэншье энхэ тайбанаар зэргэ оршон байха политика өөрынгөө социальна үдхаар ямар бэ гэхэдэ, империализмын эзэрхэг түримхэй хүсэнүүдтэй уласхоорондын оршондо пролетариадай хэжэ байһан экономическа, политическа, соёл сурталай шанга тэмсэл болоно. Тиихэдэ эб найрамдалай национально-сүлөөрэлгын болон социализмын хүсэнүүд заабол илалта түйлана, дэлхэйн империализм бүхы фронтнуудаар сухарихаа баатай болоно гэжэ энэ тэмсэлэй бүхы бодото дуршал гэршэлжэ үгэнэ.

Энхэ тайбанаар зэргэ оршон байлга ондо ондоо социальна байгуулалтатай оронуудай уласхоорондын харилсаанда хамаатай гэжэ элеэр харагдана. Зүгөөр энэ хадаа ангиин тэмсэлдэ хамаадаха зэргэгүй. Энхэ тайбанаар зэргэ оршон байха гол ёһонуудые баримталалга колонизаторнууд болон дарлагданги арадуудай, мүн мүлжэгшэд болон мүлжүүлэгшэдэй хоорондоо «энхэ тайбанаар зэргэ оршохонь» шухала гү, али тэрэниие тэсэжэ болохоор гэһэн удхатай бэшэ байна. Тиимэһээ хүдэлмэришэн ангиин болон национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөнэй хүсэнүүдэй революционно тэмсэлэй арга методууд тухай хөөрэхэ болоо һаа, энэнь тодорхой — түүхэтэ эрхэ байдалһаа бүрин дулдыдаха, амгалан гү, али амгалан бэшэшье байжа шадаха. Арад бүхэн замаа өөһэдөө шэлэн олохо байна бшуу.

Тиимэ болохолоороо, эб найрамдалай түлөө, энхэ тайбанаар зэргэ оршон байха гол ёһонуудай илан мандахын түлөө тэмсэл социализмын, дэлхэйн бүхы революционно хүгжэлтын байдалые һуларуулхагүйһөө гадна, империализмда эсэргүүсэн, дэлхэйе социалис ёһоор шэнэдхэн байгуулхын түлөө арадуудай хө[дэлгөөн]го хэхэ, энэ лэ таарамжатай [...]га боломжо бии болгоно гэжэ К[ПСС болон] бусад марксистско-ленинска [пар]тинууд тоолохо хүсэд үндэһэ б[ай]татай. Дайнай, эб найрамдалай [бо]лон революциин асуудалнуудта [дэл]хэйн коммунис хүдэлөөнэй [...] хандалга мүнөөнэй эрхэ ба[йдалда] тон зүб, марксистско-ленинскэ [...]гална. 1957 оной Деклараци [болон] 1960 оной Мэдүүлгэ соо найру[у]лаһан, дэлхэйн коммунис хүд[элөө]нэй генеральна хараа шугам[...]рин хүсэдөөр үндэһэлнэ.

Шовинизмдэ эсэргүүсэн, э[...]гүй тэмсэл коммунистнуудай [...] уялгатай байһан тухай Ленинэй [заа]бари «Дайн ба ородой социал-де[мок]рати» гэжэ манифест соо найру[у]ланхай. Энэ заабари мүнөөшье шухала удха шанартай.

«Дайн ба ородой социал-демократи» гэжэ манифестын толилогдоһоо хойшо табин жэл үнгэрбэ. [Тэ]рэнһээ хойшо дэлхэй дээрэхи [...]шон байдал үндэһөөрөө хубилаа[...] бэшье энэ түүхэтэ документ[ээр] найруулагдаһан ленинскэ [...] үзэл суртал эб найрамдалай, социа[лиз]мын түлөө арадуудай хэжэ б[айһан] тэмсэлые толгойлдог олон [...] коммунистнуудта зам заагша [...] мүнөөшье хүрэтэр байһан зан[...] Энэ тэмсэл дэлхэйн империализ[мые] һандарган һалгажа байһан [...] түгэлдэр хүсэн болоо.

В. ТОЛСТИК[ОВ],
Түүхын эрдэмэй канд[идат].

БУРЯАД ҮНЭН

2-дохи нюур.
1964 оной ноябрин 1.

НАЦИОНАЛЬНА ХЭЛЭНҮҮДЭЙ ХҮГЖЭЛТЫН АСУУДАЛНУУД ХЭЛСЭГДЭБЭ

Манай ороной олон үндэhэ яhатанай хэлэнэй хүгжэлтын асуудалаар Казаньда болоhон бүхэсоюзна конференциhээ

Манай ороной олон үндэhэ яhата- хэлэнүүдэй бэе бэедээ ямар нү- үзүүлжэ, бэе бэеэ хэр зэргэ уулжа байhан тухай асуудалда үлhан бүхэсоюзна конференци ша оной сентябриин 22—25- үдэр Казань хотодо үнгэргэгдөө. бэшэг шэнжэлдэг Москва, Ле- градай элитэ эрдэмтэд профес- ууд П. Ф. Филин, Ю. Д. Деше- О. П. Суник, Н. А. Бажанов, ай нютагай профессор Т. А. Бер- ев болон бусад, мүн союзна, ав- номито республика, областьнуудай томо эрдэмтэд М. Ш. Ширалиев рбайджан), Н. Г. Корлэтянц дави), Г. Г. Мусабаев (Казах-) болон бусад эрдэмтэд конфе- нциин хүдэлмэридэ хабаадалсаhан на.

Ород хэлэнэй зүгhөө СССР-эй уудай хэлэнүүдтэ үзүүлэгдэжэ аа угаа ехэ нүлөөн тухай, мүн хэлэнүүдэй ород хэлэндэ яма- hөөргэдэн нүлөөлжэ байhан нь, элдэб үндэhэ яhатадай хоёр этэй боложо байhан тухай, тэрэ- н ородоор ба түрэлхи хэдээрээ р, hайнаар хэлэжэ hураха ту- асуудалнууд конференцидэ дэл- гыгээр хэлсэгдэбэ.

Ерэ үргэн далайсатайгаар ком- зм байгуулжа байха үедэ на- льна хэлэнүүд ямараар хүгжэ- юм ааб гэжэ хаража үзэхэдэ, хэлэнүүд бэе бэетээ улам нягт холбоотой боложо, бэе бэеэ бая- лан саашадаа хүгжэхэ хараатай тэмдэглэгдөө.

Үнөө эндэ гол түлэб хэдэн тическа асуудалнууд дээрэ тог- болгоно.

1. Национальна республика, областьнуудта ажаhуудаг улад зоной нэлөнхыдөө шахуу хоёр хэлэтэй боложо байhан үедэ хоёрдохи хэлэнэй нүлөөн доро яряанай түрэлхи хэлэн түргэнөөр хүгжэнэ, хубилна. Тиигэжэ яряанай ба литературна хэлэнүүд хоорондоо нилээд ехэ илгаатай, hэлгүүтэй болохоёо hанана гэжэ тэмдэглэгдэбэ. Ушар юуб гэхэдэ, яряанай хэлэн ондоо хэлэнhээ ороhон зүйлнүүдые буйлуулжа, болбосоруулжа «зободоггүй», харин нэгэ үгэшье hаань, холбоо үгэнүүдшье hаань, тэрэ зангаарнь абадаг заншалтай. Харин литературна хэлэндэ олон ушарта шэнэ үгэнүүд зохёогдодог, кальканууд бии болодог, үг үгэнүүдэй удхань ехээр хубилдаг байна. Жэшээ болгон буряад хэлэеэ абажа харахада, жэшээнь, новатор, сверловщик, сменэ, букет, раздельнэ уборко, зритель, нападени (футболдо), нападающа, защитник, удобрени, осеменени, осеменатор, рейс, доска, опытно участок гэхэ мэтээр яряанай хэлэндэ хэрэглэгдэжэ байхадань, литературна хэлэндөө эдэ бүгэдые оршуулан, шэные үүсхэгшэ, үрэмдэгшэ, халаан, баглаа, амяарлан хуряалга, харагша, добтолго добтологшо, хамгаалагша,· үтэгжүүлгэ, үрэжүүлгэ, үрэжүүлэгшэ, эрьесэ, обог, самбар, туршалгын участок гэжэ бэшэдэг байнабди. Литературна хэлэндэ жэшээнь, үдэшэ гэhэн үгын «Вечернее мероприятие» (уран зохёолой үдэшэ), танилсаха гэжэ үгын гансал хүнтэй бэшэ, харин хамаг бүхы юумэнтэй танилсаха (городтой танилсаха, ажахытай танилсаха) гэhэн удхатайгаар хэрэглэгдэдэг байхадань, эдэ үгэнүүд яряанай хэлэндэ иимэ шэлжэhэн, переносно удхатайгаар хэлэгдэдэггүй.

Мүнөө национальна хэлэнүүдэй зарим талаараа ойро дүтэ боложо байhан үедэ интернациональна фонд гэжэ тэдэнэй адли, ниитэ үгэнүүдынь саашадаа улам олошорхо ёhотой. Тиимэhээ арад зоной дунда ойлгогдодоггүй, хэлэгдэдэггүй зарим үгэнүүдые интернациональна ба ород үгэнүүдээр hэлгүүлжэ, литературна хэлэеэ яряанай хэлэндэ дүтэлүүлхэ хэрэгтэй, тиигээгүй hаамнай литературна хэлэмнай олондо ойлгогдосо муутай, хэмэл хэлэн болошохо гэжэ конференцидэ үгэ хэлэhэн зарим хүнүүд hанамжалба. Зарим республикануудта (жэшээнь, Таджигта) спутник, космонавт гэhэн үгэнүүдые хэмэл hара, замбуулинаар ябагша гэхэ мэтээр өөрынгөө хэлэндэ оршуулжа, удхыень нарин зүбөөр гаргажа шадаагүй гэжэ тэмдэглэгдээ. Мүн татар хэлэндэ спутник гэжэ үгые оршуулhан үгын нэгэ удхыень «прихвостень» гэжэ үгөөр ород дээрэ оршуулхаар гэжэ шүүмжэлэгдэhэн байна. Выключатель, ударник, мороженое, синтаксис, врач, прогресс, крестьянин гэхэ мэтэ үгэнүүдэй яряанай татар хэлэндэ тон үргэнөөр хэлэгдэдэг болоhоншье hаань, словарь зохёогшод эдэнэй орондо зохёомол үгэнүүдые гү, али араб, перси хэлэнүүдhээ номоор дамжажа ороhон хуушанай үгэнүүдые дурадхаhан байгаа гэнэ.

Манай буряад литературна хэлэндэ hүүлэй 20-ёод жэлэй туршада олон мянган интернациональна болон ород үгэнүүд ороhон байна. Гэбэшье яряанай хэлэндэ абтаhан үгэнүүдэй бүри олоор орожо хэрэглэгдэдэг болоhон ушарhаа, яряанай ба литературна хэлэнэймнай хоорондо зарим тэды hэлгүү гарадаг. Энэ hэлгүүе бага болгохын тулада үргэн зоной дунда хэлэгдэдэггүй үгэнүүдэй хажуугаар, мүн ород хэлэнhээ абтаhан үгэнүүдые тааража газартань хэрэглэдэг болобол, зүйтэй байха шэнги. Зүгөөр абтаhан үгэнүүдые оруулан, литературна хэлэеэ яряанай хэлэндэ дүтэлүүлхэтэеэ хамта, мүн яряанай хэлые литературна хэлэндэ ойртуулха, ондоогоор хэлэбэл, литературна хэлэндэ шэнэ бии болоhон үгэнүүдые олоной дунда нэбтэрүүлхэ ёhотойбди гэжэ хэлэгдэhэн байна.

Хэлэеэ интернациональна шанартай болгохые оролдохын тулада абтаhан үгэнүүдые ондоо хэлэнүүдhээ, илангаяа ород хэлэнhээ, олоор абажа, хэлэеэ баяжуулха хэрэгтэй. Зүгөөр хэлэнэй баяжаха гол үндэhэниинь хадаа өөрын түрэлхи хэлэн байха ёhотой гэжэ конференциин баталан абаhан заабари дотор онсолон тэмдэглэгдэбэ.

2. Диалектнүүдhээ үгэнүүдые абажа, литературна хэлэеэ баяжуулха гэдэг гээшэбди.

Теэд диалектнэ үгэнүүдые тон үсөөхэн, тэрэл нютагайнь зон мэдэдэг гэжэ конференци дээрэ хэлэгдээ. Тиимэhээ диалектнэ үгэнүүдые абахын орондо олонхи ушарта олондо ойлгосотой үгэ ород хэлэнhээ абажа хэрэглэбэл зүйтэй гэбэ. Үнэхөөрөөшье, жэшээнь, загаhанай агнууриин терминүүдые Байгал-Хударын нютаг хэлэнhээ абажа хэрэглэнхаар, ород хэлэнhээ абабал, hураггүй ойлгосотой байхаар шэнги. Зүгөөр бусад нютагуудта дэлгэрэнги, ойлгогдохо үгэ hаань, зарим ушарта диалектнэ үгэ абахада хорюултай бэшэ ааб даа.

3. Мүнөө үедэ арадуудай бэе бэедээ улам ойртожо байгаа сагта үг гарбал нэгэтэй, түрэл арадууд мүн лэ бэе бэедээ түргэнөөр ойртожо байhаниинь элитэ. Тэдэнэй хэлэнииньшье нэгэ янза түхэлдэ орохые эрмэлзэнэ. Жэшээнь, кабардин болон балкар хэлэнүүд, чечен ба ингуш, кара-калпак ба казах болон бусад түрэл хэлэнүүд ойро дүтэ боложо байна гэжэ тэмдэглэгдөө. Эдэнэй гансал бэшэгэйнь дүрим адлишуу болоод дүүрэхэ бэшэ, мүн терминологиин талаар адли зүйлнүүд олошорхо ёhотой гэгдэhэн байна.

Зүгөөр гарбал нэгэтэй аад, хилын саана байдаг буржуазна гүрэнэй хэлэнhээ үгэнүүдые ехээр абаhанай хэрэггүй гэжэ хэлэгдэбэ. Хэрбээ өөрынгөө хэлэндэ таараха терминэй үгы байбал, ород хэлэнhээ гү, али манай орон дотор байдаг ондоо түрэл хэлэнhээ абажа хэрэглэхэ гэжэ hанамжалагдаба.

hүүлэй үедэ манай орон Монголой Арадай Республикатай улам нягта харилсаатай боложо байдаг. Энээнhээ дулдыдан, монгол, буряад зоной уулзаха яриддахань олон боложо, тэдэнэр бэе бэеынгээ хэлэ улам hайнаар мэдэдэг боложо байнхай. Тиимэhээ ·буряад литературна хэлэндэ, илангаяа Монгол орон тухай бэшэгдэhэн зүйлнүүд дотор монгол үгэнүүд нилээд олоор хэрэглэгдэдэг болоо. Мүн буряад хэлэн монгол хэлэндэ нүлөөлжэ байдаг гэжэ мэдээжэ. Монголнууд ород үзэг бэшэг абахадаа, олонхи үзэгүүдээ (өө, ү, ж, з, я, е, ю гэхэ мэтэ) манай хэлэнэйхитэй адляар зохёоhон гэхэ мэтэ.

Аха дүү, түрэл социалис Монгол ороной арадай хэлэнэй баялигhаа hайн hайхан зүйлнүүдыень абажа, буряад хэлэнэйнгээ үгын сангые, стилистикэ болон синонимыень баяжуулха ёhотойбди. Зүгөөр буряад зондо ойлгогдохогүй олон үгэнүүд монгол хэлэндэ хитад, түбэд хэлэнүүдhээ ороhон байдаг (гуанз, гуалин, пянз г. м.). Эдээнние болон бусад зарим ойлгогдосогүй үгэнүүдые абанхаар, ород хэлэнhээ абтаhан үгэнүүдые хэрэглэбэл, ойлгосотой байха гэжэ hанамаар.

4. Зарим республикануудта (жэшээнь, Яхадта) олон абтаhан үгэнүүдые өөрынгөө хэлэндэ таарулан, ехээр яхадшалжа бэшэдэг байна (продукци, школа гэхэ мэтын үгэнүүд).

Абтаhан үгэнүүдые ехээр өөрынхилжэ, бэшөхэдэ, ород хэлэ үзэлгэдэ энэнь hаад болоно гэжэ олон хүн хэлээ. Жэшээнь, башкир хэлэндэ артистка, коммунистка гэхэ мэтээр т үзэггүйгөөр бэшэдэг дээрэhээнь үхибүүд мүн ородоор бэшэхэдээ, т-гүйгөөр бэшэжэ, алдуу хэдэг байна!

Совет үедэ абтаhан үгэнүүдые ехээр хубилгажа бэшэхэ ямаршье үндэhэн үгы. Тэдэниие гол түлэб ород орфографиин гуримаар бэшэхэ хэрэгтэй гэжэ бүгэдэ үгэ хэлэгшэд hанамжалба.

5. Өөрынгөөшье хэлээр, ородоор-шье сэбэрээр хэлэжэ hурахые хэшээхэ шухала гэжэ олон хүн хэлэбэ.

Ородоор хэлэхэдээ, өөрынгөө түрэлхи хэлэнэй нүлөөн доро гаргадаг алдуунуудhаа hалаха гэжэ оролдохо шухала. Жэшээнь, манай зарим буряад хүнүүд ч, к, в, ф, ц гэхэ мэтын ород абянуудай орондо ш, х, б, с гэhэн абянуудые үгүүлдэг (шаас, харта, беник г. м.); зөөлэн бэшэ абянуудые зөөлөөр хэлэдэг (жэшээнь, зөөлэн үеын урда байhан хашалганиие зөөлэрүүлдэг (дополнение, бальтийское г. м.); харин зөөлэн абянуудые хатуу болгодог (шинел, медал г. м.); үгын сохилтые буруу хэлэдэг гэхэ зэргын олон алдуу гаргадагбди.

Нүгөө талаhаа, өөрынгөө үндэhэн хэлэн дээрэ сэбэрээр хэлэхын тулада мүн лэ шармайн оролдохо шухала. Зарим хүнүүд буряадаар хэлэхэдээ, ород үгэнүүдые хэмгүй олоор оруулжа, ямар нэгэн холимог жаргон дээрэ хэлэдэг. Иимэ ябадал ехэ муу, энээнтэй эрид шууд тэмсэхэ хэрэгтэй гэжэ олон хүн хатуунаар уряалаа.

Л. ШАГДАРОВ,
БКНИИ-гэй научна хүдэлмэрилэгшэ.

М. Ю. ЛЕРМОНТОВ

М. Ю. Лермонтовэй түрэhөөр 150 жэлэй ой манай орондо hаяхан үргэнөөр тэмдэглэгдэhэн байна. Энэ баяр ёhололой дурасхаалтай дашарамдуулан, манай буряад уран зохёолшод ородой агуухэ поэдэй олон шүлэгүүдые оршуулhан байна.

Шэнэ оршуулгаhаа заримыень доро толилнобди.

ЭХЭ ОРОН

Эхэ орондоо би нэгэ жэгтэйгээр лэ дурлагшаб!
Эльгэ зүрхэнhөөмни үлүү гэжэ hанагшаб.
Шуhанай сэнгээр олдоhон соло алдарынш,
Шунал этигэлээр дүүрэн номгон байдалынш,
Балар хуушанай hонин hайхан домогуудынш
Бадарганагүйл досоом баясхаланта бодолнууды.
Теэд юундэшье хань ойлгохоо тулгардан,
Тэнсэлгүй дурлагшаб—уужам сүл таладань.
Дайдын ехэ дабхасаа ой тайгадань,
Далай үргэн долгисоо гол уhандань;
Шэнэ зүргэдэ мори тэргээр гүйлгэжэ,
Шэб харанхые шэртэhэн нюдөөр сүмэлжэ,
Унталга бэдэрэн, уйтайхан тосхонуудайнь
Онигорхон галые олохо ехэ дуратайб;
Аргал унайн уняар утаанда,
Аяншанай хоноhон талада,
Хүшан шарахан таряаландань,
Холшор сагаахан хуhандань
Хэмгүйгөөр дурлагшаб.
Обоо орсохон гэр буусыень
Үйтай нюдөөрөө оногшоб,
hолоомон hэрхи хүшалтыень,
hохор онгоошхынь тоншогшоб,
hайндэрэй боро хараанаар
hогтуу эрэшүүлэй шууялдааша
hүүхирээ, эшхэрээ шагнаhаар,
hүниеш дүүрэн hүүлтай агша.

* * *

Зарсанар, дарганарай орон —
Боолгар хара Росси, баяртай.
Сэхэ хонгор арад зон,
Сэхээн сатдаанарынь, баяртай.

Түбhые дуулааша шэхэтэй,
Түмые хараааша нюдэтэй
Хаашуулhаашни хорогшо hайб,
Кавказ уулын саанаhаань.

ГЕТЫН ЗОХЁОЛhОО

hүниин харанхыда
hүрэг улад hажана,
hэрюун талада
hэмжэн манан унана,

Харгы тооhорногүй,
Урга тонгойногүй...
Жааха хүлеэн татыш,
Жарган амархалши шиш.

ГЭРЭЭД ҮГЭ

Наашаа, нүхэр, хоюулан
Намдуун hуужа хөөрэлдэел:
Мухар байбал минниш наhан,
Мордохо сагни ерэбэ гээл!

Одоо харихашни хаям гэртээ:
Ойлгоорой... гэжэш даа...
Минии хойноhоо,
Сэхынь хэлэхэдэ, хэн тиитэрээ
Сэдьхэлээ зобохонь hэм ёhоор.

Хэн нэгэнэй hураа hаань гү?..
Хэнэйшье hурагшалаа юм
hаань,
Үбсүүгээ сүмэ буудуулаа гээд,
Хэлээрэй наанаhаань;
Эзэн хаанай түлөө үхөө,
Эмшэднай гэжэ яяр байгаа,
Эхэ нютагтаа мэндэ хүргөө,
Ингээд лэ мордоо гээрэй
намайгаа.

Аба эжымниш амар энхэ
Амиды хэршье байха ааб даа...
Дуруу дээрэнь уйдхар нэмэхэ
Дурамни намда үгыл даа;
Али нэгэнэйнш байгаал hаань,
Абариинь заhажа хэлээрэй:
Бултынь сэрэгүүдээ дахуулаад,
Бусалтагүйгөөр мордоо гээрэй.

Хүршэ нэгэн хүгшэн hууха...
Хэды заяанайш харалсаагүйб!
Мартажархиhаншье байха.
Магад... Тэрээндэ хамаагүй.

Үнэн сэхыем дуулгаарай,
Үмхи зүрхынь бү хайрлаарай;
Үхэтэрөөш гэтэжэ хэбтэг ехэ...
Өөрэгүйл тэрээндэ минии үхэл!

Цэдэн Галсанов
оршуулба.

ХАБСАГАЙ ДЭЭРЭХИ ХЭРЭЭhЭН

Кавказай хабшалда нэгэ хабсагай хараа hэм,
Хадын лэ бүргэд хажуудань элижэ шададаг.
Хабсагай дээрэ харладаг модон хэрээhэн,
Хагсуу hалхинда, хурада үмхирэн найгадаг.

Олон жэл үнгэрөө орхингүй тэмдэг сараа
Орьёлой оройдоо бии болоhонhоонь хойшо.
Үүлэдые hүүлhээнь шүүрэхэ гэhэндэл, гараа
Үргөөд дээшэнь, хүдэлэнгүй тэрэ ёдойгшо.

Харбээ хабсагай өөдэ гарадаг hаа абираад,
Хэды ехэ уйлаха, бурхандаа мүргэхэ hэмбиб.
hүүлээрнь байдалай гэнжэ шүдэр таhалаад,
hалхи шуурганай аха дүүнь гээшэб гэхэ hэмби!

Ородhоо А. Бадаев оршуулба.

Бүри hаяшаг лэ эндэ бүтүү ой тайга байhан юм. Харин хэдэхэн жэлэй саана комсомолой путёвоор хэдэ мянган залуу габшагайшуул иишэ ерээ бэлэй. Тэдэнэр дэлхэй дээрэхи эгээн ехэ Братска гидроэлектростанци бариhан, шэнэ далай бии болгоhон, үргэн ехэ проспектнүүдтэй, hаруул гоё байшангуудтай шэнэ город бариhан байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Братскын хоёрдохи, гурбадахи микрорайонуудта үргэлжэ ханатай байрын гэрнүүд олоор баригдажа байнхай.
ТАСС-ай фотохронико.

НОМУУД ЯАЖА БҮТЭДЭГ БЭ

Арад зондоо удха hайнтай, уран хурса ном гаргажа үгэхэ гээшэ хүндэтэйшье, харюусалгатайшье хэрэг юм. Ном бүхэн хадаа авторайнь тон ехэ оролдолгын, эдэбхи үүсхэлэй аша үрэ мүн. Автор ном бэшэхын тула үсэд шангаар оролдожо, ехэ саг соо, үнгэрхэлөө хэдэн жэл соо, эсэшэ сусашагүйгөөр ажалладаг байна.

Ном бүхэн авторай гарhаа уншагшадта хүрэтэрөө утаханшье зам Гаталан гарадаг байна.

Номой хэблэл түсэбэй ёhоор хүдэлдэг эмхи зургаан болоно. Жэл соогоо тэды шэнээн политическэ, уран зохёолой, хүдөө ажахын, хизаар оронoo шэнжэлэлгын гэхэ мэтэ номуудые, hургуулиин үхибүүдэй үзэхэ учебнигуудые хэблэн гаргахаар хараалагдадаг. Мүн тэрэшэлэн эдэ номуудые гаргахада тэды шэнээн мүнгэн, саарhан, хабтаhан, лидерин, коленкор хэрэгтэй болохо, хэблэлэйредакционно, типографиин тэды шэнээн хүдэлмэри хэгдэхэ байhаниинь уридшалан тон наринаар тоологдохой байдаг.

Нэгэ жэл соо зуу гаран, хоёр зуугаад шахуу ном гаргаха, ном хүдэлдэдаг зургаануудта саг соонь тушаахын тула номой хэблэл ажалаа эмхитэйгээр хүтэлхэ үялгатай бшуу. Зарим номуудые, жэшээнь, учебнигуудые hургуулиин эхилтэр хэблэн гаргаад, hургуулинхидта хүргэхэ зэргэтэй. Хүдөө ажахын номуудые, жэшээнь, хабарай тарилгада хабаатай номууд болон плакадуудые бүри эртээр, үбэлдөө хэблэлhээ гаргажа, хүдөө нютагуудта хүргэхэ хэрэгтэй.

Буряадай номой хэблэл жэл соогоо хэблэлэй 1300 хуудаhанай хэмжээтэй номуудые бэлдэжэ гаргадаг. Энэ эмхи зургаанда 16 редактор, 8 корректор, мүн хэдэн техническэ редакторнууд, уран зураашад ажаллана. Редакторнуудай ажал абаад харахада иимэ байна. Тэдэнэй зариманиинь политическэ номуудые, нүгөөдүүлынь уран зохёолой номуудые, бэшэниинь hургуулиин үхибүүдэй үзэхэ номуудые хинан заhабарилжа, хэблэлhээ гаргадаг жэшээтэй. Ямар нэгэн гар бэшэгэй түсэбэй ёhоор номой хэблэлдэ орохоодо, тэрэниие редактор тон наринаар уншажа үзэнэ. Тиигээд редактор тус гар бэшэгые абахаар гү, али автортань дахин заhажа бэшэхыень бусаахаар гү гэжэ шиидхэнэ. Хэрбээ абахааршье гэжэ hанаа hаа, мэргэжэлтэй хүнүүдэй hанамжа мэдэхын тула энэ гар бэшэг рецензидэ үгэдэг юм. Рецензи бэшэhэн хүн гар бэшэгые ухамайлан уншажа үзөөд, тэрэнэй дутуу дутагдал тухай, яажа энэ гар бэшэг hайжаруулха тухай өөрынгөө hанамжа бэшэдэг. Тэрэ hанамжатайнь hаналаа нэгэдэ hаа, редактор энэ гар бэшэг автортa заhабарилан hайжаруулхынь тула бусаан үгэнэ. Теэд гар бэшэг бүхэн тордоhо торолтогүйгөөр хэблэлэй дардам харгыгаар ябадаггүй. Ушарынь юуб гэхэдэ, зарим гар бэшэг тон орёо асуудалнуудаар бэшэгдэhэн байна. Гэхэ зуура тэрэниие уншаhан рецензентнүүд ондо ондоо сэгнэлтэ үгөдэг ушар байдаг. Заримдаа номой хэблэлэй хүдэлмэрилэгшэдшье нэгэ гар бэшэг уншаад, элдэб янзын hанамжатай байдаг. Тиимэ хүшэр үеын болоходо номой хэблэлэй редакционно совеэдэй суглаан дээрэ арсалдаатай гар бэшэг зүбшэн хэлсэгдэдэг. Тиимэ зүбшэн хэлсэлгэдэ түс түс hалбаряар мэргэжэлтэд, эрдэмтэд, дүй дүршэлтэй хүнүүд уригдан ерэжэ, гар бэшэг алишье талаhаа наринаар, гүнзэгыгөөр харагдажа үзэгдэдэг байна. «Олоороо хэлсэhэн үгэгүй» гэжэ арадай мэргэн оньhон үгэ бии. Үнэхөөрөөшье хамтаараа хэлсэжэ, гар бэшэгэй шанар hайжаруулха гээшэ ехэ удхатай байдаг. Жэшээнь, 1964 ондо «Буряадай АССР-эй бии боложо тогтолго» гэhэн нүхэр А. А. Бартановагай ном хэблэгдэн гаргагдаа. Энэ номой гар бэшэг хэблэлэй хүдэлмэрилэгшэдэй зүгhөө ондо ондоо сэгнэлтэ абаhан юм. Тиимэhээ хэблэлэй редакционно совеэдэй суглаан дээрэ тэрэ гар бэшэг зүбшэн хэлсэгдээ hэн. Тэндэ түүхын эрдэмэй кандидадууд нүхэд Б. Д. Цыбиков, Н. Д. Шулунов, И. Д. Дульбинов, Б. Б. Батуев, Б. М. Митупов болон бусад байлсажа, үнэтэй сэнтэй ажаглалтануудые, hанамжануудые хэжэ, номой хэблэлдэ, автортa горитойхон туhаламжа үзүүлбэ. Энээнэй ашаар тус гар бэшэг hонирхолтой ном боложо гараhан байна. Мүнөө уран зохёолшо И. Е. Тугутовай ном хэблэлдэ хинан заhагдажа байнхай. Мүн энэ номой гар бэшэг редакционно совеэдэй суглаан дээрэ зүбшэн хэлсэгдэhэн юм. Номой хэблэл автортa туhаламжа болгожо, түсхай редакторые томилhон байна. Түс редактор автортaй хамта гар бэшэг бүри hонирхолтой, бүри hайн болгохо талаар горитойхон хүдэлмэри хэhэн байна. Тиигээд хэблэлэй редактор тэрэниие хинан заhабарилаад, hаядаа типографида эльгээхээр бэлдэнэ.

Ном бүхэниие уран hайханаар гоёон шэмэглэхэ ябадал мүн лэ орёо, харюусалгатай хэрэг мүн. Ном бүхэн (илангаяа үхибүүдтэ зорюулагдаhан) гоё hайхан зурагтай байха зэргэтэй. Тиимэ ушарhаа номой хэблэл уран зураашадые олоор энэ хэрэгтэ хабаадуулна. hайнаар, удхатайнь тааралhан зурагуудые зураxын тула уран зураашад номой авторай гар бэшэгүүдые hайса уншажа үзэдэг. Эдэ зурагууд номой хэблэлэй уран зураашадай совет дээрэ хэрэгтэй болоо hаань зүбшэн хэлсэгдэдэг байна. Уран зураашад А. А. Окладниковай, А. Н. Сахаровскаягай, Ф. Е. Гергесовэй, Т. А. Рудь болон бусад нүхэдэй уран гоёор шэмэглэhэн номууд уншагшадаймнай дунда үндэрөөр сэгнэгдэн абтадаг.

Хинан заhабарилагдаhан, зурагуудаар гоёон шэмэглэгдэhэн гар бэшэгүүд номой хэблэлэй хүтэлбэрилэгшэдэй үшөө нэгэ уншажа, хаража шалгаhанай hүүлээр хэблэлэй үйлэдбэриин таhагта оруулагдана. Эндэ бүтэхэеэ байhан ном ямар шрифттэй, ямар хабтаhатай байхаб, ямар форматтай байха ёhотойб гэжэ шиидхэгдээд, типографида спецификацитаяа ябуулагдана.

Энээнэй hүүлээр типографида набор эхилнэ бшуу. Тиигээд лэ номой хэблэлэй хүдэлмэрилэгшэдэй ажал дүүрэнэ бэшэ. Эгээл hүүлдэ номой хэблэлэй ажахые даагша, мүн хүдэлмэришэд бэлэн болоhон номуудаа ашаанай машинада тээгээд, книготоргын бааза абаашажа тушаана. Тэндэhээ городууд болон хүдэлмэришэнэй тосхонуудта байдаг номой магазинуудта книготорг өөрөө абаашадаг. Хэрбээ хүдөө тосхондо номуудай ошохо ёhотой байгаа hаань, тэдэниие Бүркоопсоюзда дамжуулан тушаадаг юм. Тиигээд Бүркоопсоюз аймагуудай эд хэрэглэгшэдэй кооперацинуудта (потребкооперацинуудта) номуудые эльгээнэ. Тэндэhээ номууд сельпонуудта абаашагдана. Мүн тэрэшэлэн республиканска бибколлектор книготоргhоо номуудые шэлэн абажа, хото городуудай, хүдөө тосхонуудай библиотеканудта тэдэнэй захидай ёhоор эльгээдэг юм. Номууд эгээл иимэ зам дабажа, уншагшадай гарта ородог байна.

Ном хэблэхэ хэрэг ехэ харюусалгатай, тон орёо ажал юм. Жэшээнь, 1964 ондо номой хэблэлэй гаргаха номууд бүри нёдондо, 1963 оной эхин багhаа түсэблэгдэжэ эхилээ. 1965 ондо хэблэгдэхэ номуудай түсэб энэ жэлэй эртэ хабарhаа эхилэн табигдажа захалагдаа юм. Иимэ түсэб табихадаа ниитын организацинуудhаа, элдэб творческо эмхи зургаануудhаа, hуралсалай газарнуудhаа, министерствэнүүдhээ, мүн бусадшье газарнуудhаа захилгануудые хүүлжэ, тэдэ захилгануудые согсолжо, суглуулжа, хэблэлэй түсэб табигдана. Тэрэ түсэбөө элдэб суглаанууд дээрэ, элдэб эмхи зургаануудта зүбшэн хэлсүүлдэг, хүтэлбэрилхы газарнуудта харуулжа батадуулдаг байнабди.

Гадна ном бүхэнэй үнэ сэн тодорхойлхын тула оршо, гаршын дүнгүүдые уридшалан тоолуулха, түсэблэхэ, мүнгэн сангай газарнуудтай зүбшэхэ, тэдээндэ иимэ түсэбөө батадуулха хүдэлмэри хэгдэдэг байна.

Соёл суртаалай, хүмүүжүүлгын талаар түрэл партиингаа заабаринуудые хэлбэришэгүйгөөр хүтэлбэри болгон, удха түгэлдэр, уран хурса номуудые арад зондоо олоор гаргажа уншуулхын түлөө Буряадай номой хэблэлэй бүхы хүдэлмэрилэгшэд шармайн оролдоно.

Д. ДУГАРОВ,
Буряадай номой хэблэлэй главна редактор.

ХҮГЖЭМЫЕ ОЙЛГОХО, ДУРЛАХА ХЭРЭГТЭЙ

Дмитрий ШОСТАКОВИЧ,
Ленинскэ шангай лауреат

Хүгжэмөй талаар ехэ бэлигтэй хүнүүд лэ хүгжэм тухай хөөрэжэ шадаха бшуу. Тиигэбэшье хүгжэм тухай ямаршье уран гоё хөөрөөн тэрэнэй захатүй баян, арагуу hайхан оньhые бүрин харуулжа бирахагүй, хүгжэмдэл адляар хүнэй сэдьхэлые хүдэлгэжэ шадахагүй байна. Энэньшье ойлгосотой. Яахадааб гэхэдэ, хүнэй хэлэhэн шэнгеэр хүгжэм дуугардаг hаа, манда хэрэггүй байха болэйл. Искусствын зарим зүйлнүүд—уран зохёол, хүгжэм, уран зураг, скульптура гэхэ мэтэнүүд хоорондоо харилсан нэмэлсэдэг гээшэ ааб даа.

Гансал уншаhаараа хүгжэмөй аялга ойлгохо, тэрээндэ дурладаг бэшэ юм. Тэрэниие шагнажа hураха хэрэгтэй. Теэд хүгжэм тухай хөөрэлдэдэг байхадашье, тэрээндэ анхаралтай болгодог.

Али бүхы сэдьхэлэй үзэгдэлнүүдые—уур сухал, үй гашуудал, баяр жаргалые, тэдэнэй хоорондохи үе холбоhон залгалаануудые—юрэеэл үгөөр хэлэжэ, уран зураг, скульптураар харуулжа болохогүй үзэгдэлнүүдые—хүгжэмэй аялгаар, хүгжэмөөр найруулан харуулжа болохо байна.

Толстой хүгжэмдэ тодорхойлго хэжэ ядахадаа, тэрэниие «сэдьхэлэй бодолой стенографи» гэжэ нэрлээ hэн. Нээрээшье хүгжэм хүнэй сэдьхэлые, бодото байдалые бусад зүйлэй искусствоhаа үлүү хүсэтэйгээр, али тодоор харуулдаг гээшэ.

Хүнэй сэдьхэл бодолой хабаадалгагүйгөөр тиимэ hайн хүгжэмтэ зохёол бүтээжэ шадагдахагүй. Ёhото хүгжэм гээшэ ажабайдалай гүн удхые, хүнэй сэдьхэл, бодолые ходоо харуулжа үгэдэг.

Тиимэhээ хүн түрэлтэнэй общестын бүрьялан хүгжэжэ, хүсэл зоригойнь дэлбэржэ байhан сагта—ниитын кризисэй, революциин боложо, хурдан түргэнөөр урагшаа дабшажа ябаhан сагта—үламжа hайхан, удха түгэлдэр хүгжэм дуунууд зохёогдодог. Тиимэhээ хүгжэмэй хүсэтэ аялга тэрэниие мэдэхэшье хүндэ, миинишье хүндэ адли ойлгогдосотой байдаг. Ухаан сэдьхэлээрээ гүн гүнзэгыгөөр бодомжолдог хүн лэ хүгжэмэй ёhото удхыень ойлгожо шадаха байна.

Юунэй тулада хүгжэм хэрэгтэйб? Ажабайдалда ямар туhатайб? Яахадаа хүнүүд хүгжэм шагнажа hонирходог бэ?

Симфоническа хүгжэм дахан дуулажа, тэрэнэй аялга доро хатар наадажа болохогүй байгаал hаань, тэрэниие хүбүүд, басагад шагнаха дурагүй байдаг гээшэ аабза.

Гэхэ зуура, ондоошье уран hайхан искусствадал адли, хүгжэмөөр хүнүүдые юрэл сэнгүүлхэ гэhэн зорилго табигдадаг бэшэ. Мүн лэ сагаа үнгэргэхын тула «Дайн ба эб найрамдал», «Номгон Дон» гэжэ зохёолнуудые уншана бэшэбди. Амарха, сэнгэхын тулада Репинэй, Коринной, Пластовай уран зурагуудые харана бэшэбди.

Искусствын зорилго юуб гэхэдэ, тэрэнэй ашаар хүн өөрыгөө мэдэрхэhээ гадна, хүниие хүмүүжүүлдэг, ажабайдалаа шэнэ ёhоор хубилган зохёохын түлөө тэмсэлдэнь хүниие зоригжуулдаг гээшэ. Хүнэй гүн сэдьхэлhээ, үзэл бодолhоо үндэhэлэн, хүгжэм зохёогдодог. Тиигэжэ тэрэ сагайнгаа хүниие, саг үеынгөө байдалые харуулна, хүнэй ухаан сэдьхэлые баяжуулна.

Хүгжэм дуунуудые арад зон зохёодог, тиихэдэнь композиторнууд зохилдуулан найруулдаг гэжэ ородой национальна оперой үндэhэ hуури табигша Михаил Глинка хэлэhэн юм.

Энэ хэлэhыень юун гэжэ ойлгохо, тэрээнhээ ямар тобшолол хэхэ ёhотойб?

Ондоо ямаршье искусствынхидал адли, анха түрүүн ажабайдалые шэнжэлжэ мэдэhэн хойноол хүгжэм дуунуудые зохёодог юм. Композитор өөрынгөө саг үеын байдалые, улад зоной hанал бодолые: баяр ба гашуудалые, этигэл найдабариие согсолон, хүгжэм соогоо харуулдаг.

Ехэ ехэ хүгжэмhөө арад зоной үзэл бодол шагнажа абахаhаа гадна, хүн бүхэн өөрынгөө hанал бодолые мэдэрдэг гээшэ. Тиин hанажа ябаhан бодолоо хүгжэмhөө ойлгожо абана бшуу. Тэрээнhээ гадна, хүгжэм дуунай аялгын нүлөөгөөр хүн урма зориг ородог байха юм.

Ёhотой хүгжэм гээшэ революционно үзэлтэй байха зуураа, улад зониие нягтаар жагсаан, урагшань уряалдаг. Жэшээнь, Шопенэй ирагуу hайхан, уянгата зөөлэн хүгжэм соошье эрхэ сүлөөгэй түлөө тэмсэлэй уряа сонослодог. Тиимэл хадань, тэрэнэй хүгжэмтэ аялгануудые сэсэгээр бүрхөөгдэhэн ехэ буунууд гэжэ немец композитор Шуман нэрлэhэн байна.

Ехэ ехэ хүгжэм дуунууд лэ түрүү зэргын үзэл суртал дэлгэрүүлжэ шадаха. Хэрбээ хүгжэм энэ гэхэ удхагүй hаа, хооhон шанартай, хэрбээ гүн гүнзэгы удхатай hаа,—илалтада уряалhан байдаг. Энэ яахадаа тиимэб гэхэдэ, хүгжэм гээшэ хүн бүхэнэй дотор сэдьхэлые хамтадхан харуулха аргатай байна бшуу.

Хүн түрэлтэнэй илалта түгэтдэрөөр урагшаа дабхижа ябахада, түг манидуулагшадай дэргэдэ заатагүй хүгжэмшэд ябалсадаг ха юм. Тэдэнэр зоригтой тэмсэлшэдтэ хүсэ нэмээдэг, hула, хэлбэрхэй хүнүүдые урагшань уряалдаг гээшэ. Дундада зуунай үеын феодальна обществын унаха үедэ «Марсельеза», улад зониие капиталис дарлалтаhаа сүлөөлжэ эхилhэн сагта «Интернационал» гэжэ хүгжэм дуунууд зохёогдоhон байгаа. Францида революциин болохо үеэр Бетховеной, Шопенэй суута хүгжэм дуунууд зохёогдоо бэлэй. Ангигүй общество байгуулхын түлөө, шэнэ засагай түрын түлөө, эрхэ сүлөөгэй түлөө тэмсэл соогуур гайхамшаг hайхан зохёолнууд мүндэлжэ, hайн муу хоёрой тэмсэлые, hайн hайханайнь илалтые гүн гүнзэгыгөөр харуулдаг байна.

Композиторнуудай дундаhаа хэниинь уламжа хүнiтэйб, дэлхэйн классическа хүгжэмүүдhээ алиниинь уламжа шалгарадаг бэ гэhэн асуудалнууд намайе ходо тээлмэрдүүлдэг.

Янза бүриин сэдьхэл бодол харуулhан ондо ондоо маягай хүгжэм дуунууд байдаг. Жэшээнь, Мусоргскиин хүгжэмүүд—Шопенэйхидэ, Римский-Корсаковой зохёолнууд Бетховенойхидоо адли бэшэ ха юм. Теэд тэдэнэй хүгжэмтэ зохёолнууд бүлтадаа мандэ дурлагдан хүндэлэгдэдэг байха.

Композиторнуудай олон байха бүри улад зон хүгжэм дуунуудые олоор мэдэдэг, сэдьхэл бодолоо баяжуулдаг юм. Мүнөөшье, хожомоошье хүгжэмэй баялигууд барагдахагүй, хэтэ заяандаа хүгжэжэл, хүн түрэлтэнэй сэдьхэл бодолые үргэдхэжэл байха.

Совет композиторнуудай хүгжэмтэ зохёолнуудые айхабтар олон зон шагнадаг гээшэ. Теэд манай орон дотор удха түгэлдэр, hайн hайхан зохёолнуудые бүтээхэ тудам хүгжэмэй гүнзэгы удхые ойлгохо хүнүүд олошорхо бшуу.

Манай ороной, манай хүгжэмтэ зохёолнуудай, манай искусствын үе залгуулха залуушуул энэ талаар ехэхэн үүргэтэй.

Коммунис общество дотор ажаhууха, алишье талаараа хүгжэнги хүниие хүмүүжүүлхын тула манай орон дотор ябуулагдажа байhан ехэ хүдэлмэриин нэгэ шухала хубинь хүгжэмэй-эстетическэ эрдэм болоно. Ерээдүйн бүлгэмэй хүн ямаршье ажалтай, мэргэжэлтэй, ямаршье эрдэмтэй hаа, искусство, хүгжэмгүйгөөр ажаhуужа шадахагүйл.

(АПН).

БУРЯАД ҮНЭН
3-дахи нюур.
1964 оной ноябриин 1.

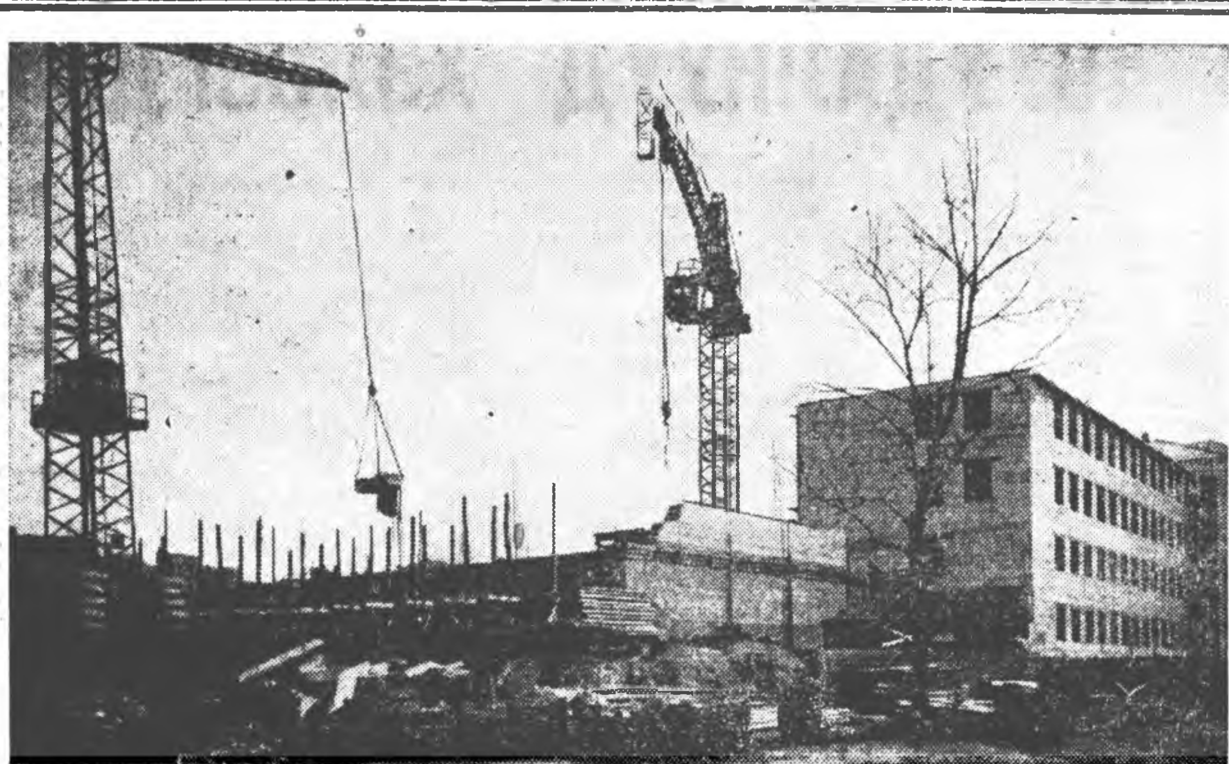

Ниислэлэймнай шэнэ гудамжа

Улаан-Үдэ хотомнай улам бүри үргэдэнэ, ургана, гоё hайхан болоно. Городой генеральна түсэбэй ёhоор хотымнай главна магистраль — «Победа» проспект өөрынгөө нэрые нэрлүүлжэ эхилээ. Урдань айлнуудай үмсын ганса дабхар муухан модон гэрнүүдэй орондо дүрбэ-табан дабхар гэрнүүд бодошоо. Городой Коммунистическэ, Трактовая гудамжанууд хоорондохи зүүн дэбүүн дээгүүрхи гэрнүүдые харагты. Тэдэ байшангуудай зариманда библиотекэ, поликлиникэ, эхэнэрэй нарайлалгын гэр, худалдаа наймаанай олон магазин, нийтын гурим сахиха министерство болон бусадай гаршат харахат.

Мүнөө Трактовая, Гоголиин нэрэмжэтэ гудамжануудай хоорондо кооперативна техникумэй, хүгжэмэй, лесотехническэ училищинуудай үндэр томо байшангууд бодхоогдожо байна. Энэ хадаа hуралсалай газарнуудые нэгэдүүлhэн квартал болоно.

Ойрын жэлнүүдтэ «Победа» проспект хоёр тээшээ үргэлжэлүүлэгдэн, бүри ута гудамжа болгогдохо. Түс проспект Коммунистическэ гудамжа дээгүүр алад алхан, Буряадай оперо, баледэй театрай байшан шэглүүлэтдэн, Ленинэй нэрэмжэтэ гудамжа тулаха. Энээн хоорондо мүн олон дабхар хэдэн гэр баригдахаар хараалагдана. Нүгөө тээшээ Гоголиин нэрэмжэтэ гудамжаар тэрэ проспект Воровская гудамжа тулаха. Тэндэ мүн олон гоё гэрнүүдэй баригдаха байhаниинь мэдээжэ.

Энэ шэнэ магистраль үргэн, автомашинаар болон ябагаар ябаха асфальталагдаhан тротуар, харгытай байха. Мүнөө энэ проспект асфальталха ехэ хүдэлмэри хэтдэжэ байна. Проспектын хажуугаар аадарай уhа, угаалаhа гэхэ зэргын зүйлнүүдые урадхуулха, электролини татаха, халуун уhа ябуулха хушалгатай коллектор баригдажа байна. Эдэ барилганууддай дүүргэгдээд байхада, «Победа» проспект городоймнай гоёхон гудамжануудай нэгэн болохол.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Победа» проспектын эгээн урда захада. Үдын эрье багта баригдажа байhан хүгжэмэй училищиин, кооперативна техникумэй байшангууд. Тэрэнэй саада тээ лесотехническэ училищиин байшан бодхоогдоно.

Л. ХАЙДУРОВАЙ фото.

ҮНДЭР НАҺАТАЙ БОЛОХО ГЭБЭЛ

Хүн бүхэн ута наhа, удаан жаргал эдлэхые хүсэдэг гээшэ ааб даа. «Бидэнэр өөhэдөө ажабайдалаа буруугаар түхеэржэ, наhаяа хороодог гэхэ гү, али түргөөр утэлдэг байнабди» гэhэн академик И. П. Павловай хэлэhэн үгэ энээндэ тон лэ зүб харюу боложо үгэнэ.

hүүлэй үедэ оронoймнай эрдэмтэд, врач, физиолог, биохимигүүд хүнэй бэе, махабада hайжаруулха зорилгоор олон жэл удаагуур ажаллажа, туршалга хэжэ байдаг. Дүй дүршэл, туршалгын дүн хаража үзэхэдэ, нэн түрүүн, физическэ культура, спортдо hаналаа табижа, үглөө бүхэн гигиеническэ упражнени хэжэ ябаhан хүнэй бэе hураггүй hайн, шэг шарайныше сэлмэг, сарюун ябадаг. Ута наhа наhалагшаднай физическэ упражнени хэхэhээ эхилээд, ажал, амаралта, эдеэлхэ сагаа, унтаха нойроо алдангүй, тэрэл хэмдээ гүйсэдхэжэ ябаа hаа, хододоо хүнгэн сарюун ябадаг байна. «Физкультураар лэ залуушуул бэеэ hориг, 50 наhа хүрэhэн намда туhа болохогүй» гэжэ заримашуул хэлэдэг. Теэд энэмнай буруу hанамжа болоно. Тингэжэл hанаhан хүнүүдэй бэе hула, халтад гэбэл үбдэхэеэ hанадаг. Энээнhээ уламжалан эм дом улуусэ ехээр хэрэглэжэ, бэеэ бүри муудуулха ушар али олон үзэгдэдэг гээшэб.

Үндэр наhан хүн бүхэндэ ондо ондоогоор үзэгдэдэг: заримашуул 45—50, нүгөөдүүлынь—60—70 наhандаа үбгэржэ эхилдэг. Хүнэй бэе, элүүр энхэ гээшэ ажабайдал, ажаhуудалhаа ехэнхидээ дулдыдадаг. Тиихэдээ физкультуратай холбоотой хүнэй бэе хододоо сэлмэг, ута наhа эдлэдэг. Үшарынь хэлэхэдэ, эртээр утэлэгшэдэй центральна нервнэ системэнь муудажа, hуладажа эхилдэг юм. Энээнhээ уламжалан хүдэлмэри хэхэ дурагүй болохо, түргөөр эсэхэ сусаха, мартамгайшье болохо ушар али олон болодог. Эдэ бүгэдэhөө боложо хүнэй зүрхэн муудажа эхилхэ, эдеэниинь шэнгэжэ үгэхэгүй, хүл, гар шархирха, гэхэ мэтэ олон тэмдэгүүд үзэгдэжэ эхилдэг. Сагhаа урид эдэ бүгэдын тохёолдохо, үзэгдэхэгүйнь тула үглөө бүхэниинь—нэгэ хэмдэ физическэ упражнени таhалгаряагүй хэжэ ябахада, эртээр үтэлхэ ябадал огто үзэгдэдэггүй.

Физическэ упражнени хүнэй бэедэ ямар нүлөө үзүүлдэг бэ?

Физическэ упражнени хүнэй бэедэ аргагүй ехэ туhа нэмэри үгэдэгынь хэндэшье мэдээжэ ааб даа. «Би утэлжэ эхилээб... Мүнөө 80 хүрэжэ ябанаб, тиихэ мүртөө физическэ культураяа хаяагүйб. Тиихэдээ утэлбэшье хододоо сэбэр агаарта ябажа, сэнгэжэ байхада hайн гэhэн тобшолол хэдэгби»,—гэжэ совет эрдэмтэн В. В. Гориневский тон лэ зүб хэлэдэг. Бидэнэрэй тобшолол, туршалга хэжэ үзэхэдэ гимнастика, спортдо hаналаа табигшад 45-hаа 70 наhа хүрэтэрөө хүнгэн, залуушье болошоhон шэг шарайтай ябадаг. Физкультуратай ханилhан хүнэй бэе яахадаа хүнгэн сарюун ябадаг бэ гэхэдэ, нэгэдэхеэр, хододоо упражнени хэжэ, сэбэр агаарта ябажа байhан хүнэй зүрхэнэйнь сохисо hайжардаг. Тиимэhээ махабадын ажал хүдэлмэри хэжэ ябахада нервнэ системэнь hуладанагүй, харин шэнэ хүсэнэй ашаар бүри hайнаар хүдэлжэ эхилнэ гээшэ. Жэшээнь, спортын габьяата мастер М. П. Годин гэгшын намтартай танилсаад үзэе. Тэрэ 44-тэйдөө физическэ культуратай танилсаhан. Тиихэдэ тэрэнэй бэе муу, түргөөр эсэдэг болоhон байгаа. Упражнени, гимнастика хэжэ байгаад бэеэ hоридог болоhон нүхэр Годин илангаяа ГТО-гой нормо дүүргэхын түлөө оролдоhон байгаа хаш. Хоёр жэлэй үнгэрөөд байхада тэрэ 42 километр 195 метрэй урилдаанда хабаадалсаhан гэхэ. Тиихэдээ энэ нүхэрнай 46-тай болоод ябаа. 122 спортсменэй дундаhаа 46-дахи hуури эзэлhэн. Годин үбгэржэ эхилhэн бэеэ шанга тулалдаанда илгажа зэhэhэн намтартай. Хойто жэлынь Советскэ Союзай түрүү hуури эзэлхын түлөө болоhон тэрэл мүрысөөндэ Годин 28-дахи hуури эзэлhэн байна. 65-тайдаа тэрэ Пушкин—Ленинград гэhэн урилдаанда хабаадалсаhан.

Мүнөө 72-той болоhон Годин спорттой ханилhан зандаа.

Спорттой ханилhан хүнэй бэе ямаршье ажал, хүдэлмэри х... бэлээр эсэдэггүй, үбшэ хаб... дайрагдадаггүй ха юм. Үбгөө... hандаа упражнени, гимнасти... хые дурлагшад Улаан-Үдэ го... эмхидхэгдэhэн республикын ви... нэ физкультурын диспансерт... дажа, дуратай зүбшэл, заабари... жа байха аргатай.

Манай республика дотор h... үедэ үбгэрhэн зонуул гимна... упражнени олоороо хэдэг... Энээнhээ гадна, фабрика, завод... хүдэлмэришэд үдэртөө хоёр... үйлэдбэриин гимнастика хэжэ... хабадаяа hайжаруулжа байдаг.

М. ТАРАСОВ,
Республикын врач... физкультур... диспансериие даагш...

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: (баруун гарhаа). Врач Виктор Абрамов ... сионериүүдтэй гимнастика үнгэргэжэ байна.

Л. ХАЙДУРОВАЙ фото.

Чомбегэй баhа нэгэ шуhата хэрэг

Конгоhоо үшөө нэгэ сошордомо мэдээсэл бүхы дэлхэйгээр тараба. Конгын мэдээжэ ажал ябуулагшад, Патрис Лумумбын хэрэгые үргэлжэлүүлжэ байhан нүхэдынь, Чомбегэй захиралтаар Леопольдвильдахи Бинза гэжэ түрмэ соо амидыгаар шатаагдаhан байна.

Сирил Адулын правительствын үедэ Болабемба арал дээрэ гансаараа хаалгатай зобожо hууhан Антуан Гизенга мүнөө Жадовиль городой газар дорохи түрмэдэ асарагданхай. Патрис Лумумбын эгээн дүтын хани нүхэрые баhал зэрлиг хатуугаар хэhээхые шуhата алуурша Чомбе бэлдэжэ байна гээд hанагдана. Касавубу-Чомбе-Мобуту гэгшэдэй хуули засагта эсэргүүсэгшэдые дараха, конголез арадые айлгаха, оронойнгоо бэеэ даанхай байдалай түлөө тэмсэлшэдэй зоригыень мохоохын тулада улам олон шэнэ хүнүүдые түрмэдэ хаажа хэhээхээр бэлэдхэгдэнэ гэhэн зэрэб үгэнүүд Леопольдвиль городоор таранхай.

Тиихын хажуугаар африкан үгсаатай аха дүүнэрhээнь конголез арадые таhалхын тулада Конгын удамаршад али болохо хэмжээ абана. Энэ зорилгоор Мобуту гэгшын жандармери хүршэ гүрэнүүдэйнгээ хилэ дээгүүр тулалдаа үүдхэнэ. Замби гэжэ ороной бэеэ даанги байдалтай болоhон тухай соносхогдомсоор, энэ хүршэ оронтоёо Конгын хилые хааха тухайда Чомбе захиралта үгэhэн байна. Тэрэ зүгhөө эрхэ сүлөөгэй hалхинай Конго руу үлеэхэhээнь айна бшуу.

Мүн баhа «буруу» үзэлтэй бүхы африкан үгсаатаниие Леопольдвильhаа, мүн бусад городуудhаа сүлэхэ тухай шиидхэбэри абтаа. Тусхайлхада, хүршэ hууhан Конгын республикын (Браззавиль), Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын, Алжирай, Ганын болон Африкын бусад оронуудай эрхэтэд тушаа тиимэ хэмжээн абтаа. Мобуту гэгшын жандармнууд хэдэн зуугаад хүнүүдые hамга, үхибүүдтэйнь хамга барижа абаад, Конго мүрэнэй нүгөө эрьедэ хооhон бэеэрнь гаргаба. Мобуту гэгшын жандармнууд тэдэнэй дундаhаа олохон хүнүүдые зэрлиг хатуугаар наншаhан байна.

Дура зоргоной аашa гаргажа байхын тулада президент Касавубу орон дотороо сэрэгэй байдал соносхоо. Леопольдвильда комендантска часть тогтоогоо, арадай буhалгаанай дүлөөр соробхилжо байhан провинцинуудта үргэн эрхэ түлөөлэлгэтэйгөөр өөрынгөө тусхай комиссарнуудые эльгээгээ. Тусхайлхада, Патрис Лумумбые, өөрынгөө, гараар алаhан, Чомбе гэгшын тон дүтын нүхэр болохо Мунонго гэгшэ «дээдэ зэргын комиссарай» эрхэтэйгээр Хойто Катанга, Квилу ба Кванго гэжэ гурбан провинцида эльгээгдэбэ. hүүлэй үедэ Конгодо боложо байhан үйлэ хэрэгүүдэй саана юун далдалагданаб? Нэгэдэхеэр, арадтаа урбаhан алуурша Чомбе гэгшые шэрээhээнь буулгаад, орон доторое бэеэ даанхай байдал тогтоохые эрилтэ табижа байhан конголез арадай улам ургажа байhан эсэргүүсэлтэ далдалагдана гээшэ. Энэ эсэргүүсэлтэ зэбсэгтэ буhалгаан болотороо hужэрөө hэмнай. Лумумбын хани нүхэд Гбение, Сумиалло болон национальна сүлөөрэлгын фронтын бусад хүтэлбэрилэгшэд энэ буhалгаае толгойлно. Нүгөө талаhаань абажа харахада, США, Бельги болон бусад баруун гүрэнүүдэй хүсөөр Чомбе гэгшые Конгын премьер-министрэй тушаалда hуулгахадань, Африкын бүхы оронуудай дура гутааhаниинь далдалагдана. Касавубу—Чомбе гэгшэдэй хуули засаг конголез арадhаа байтагай Африкын бусад оронуудhаа таhаранги байдалтай болоо. Ямаршье аргаар хуули засагаа гартаа барижа, ами наhаяа аршалхын тула оролдоhон Касавубу, Чомбе, Мобуту гэгшэд тэнэг муухай, харата хэрэгүүдые үйлэдэнэ. Тэдэнэр Конгодохи хамаг хуули журамые усадхаба. Гадна, Урда Африкын Республикаhаа суглуулагдаhан сагаан шарайтай хүлhэншэ алууршадта түшэглэн, тэдэнэр оронойнгоо улад зоной шуhа адхаруулжа байна. Тиихэдэ США, Англи, Франци, Бельгиин правительствонууд энэ үйлэ хэрэгыень hайшаагаад, Чомбе гэгшые буу зэбсэгээр, сэрэгэй инструкторнуудаар хангана.

Конгодо үүдхэгдэжэ байhан шуhата хэрэгүүдтэ дэлхэйн олониитэ угаа ехээр зэбүүрхэнэ. Мүн лэ эндэ совет арад зэбүүрхэлсэнэ. Ази болон Африкын оронуудтай hаналаа нэгэдэлгын Советскэ комитет өөрынгөө арадай зүгhөө Конгын алууршадые зэбүүрхэлтэйгээр буруушаагаад, түрмэдэ хаалгатай hууhан патриодуудые саг дары сүлөөдэ табихыень эриба. Мүн лэ бүхы совет арадай үмэнэhөө энэ Комитет Конгын доторой хэрэгүүдтэ США-гай ба бусад баруун гүрэнүүдэй энэ гэhээр хамааралсахаяа болихыень эрилтэ табиhан байна.

Н. СМЕТАНИН,
(АПН).

АЙЛ БҮЛЭДЭ ХЭРЭГЛЭГДЭХЭ АМТАТА ЭДЕЭН

ВДНХ-гай „ЭДЕЭ ХООЛОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТЬ" ГЭҺЭН ПАВИЛЬОНОЙ ЗАЛ СОО

МАЙН САЛАТ—ЯНВАРЬДА

«Овощ бүхэн өөрын сагтай» гэжэ хэлсэдэг үгэ бии. Хабар, зундаа стол дээрэ овощ элбэгээр табяатай байдаг. Үбэлдөө ямар байхаб?

Овощ гэмтээнгүй хадагалха гээшэдэ консервын промышленность hургана. Январиин хүйтэндэ майн салат харажархихада hонин байха. Тиимэ консервэ Кутаиси городой консервын завод гаргана. Тэрэ консервэнь энэ жэлдэ ВДНХ-да табигдаа.

Оронoймнай консервын промышленность мүнөө овощой 600 гаран янзын консервэ гаргана.

НАҺАЖААЛ ХҮНҮҮДЭЙ ЭДИХЭ КОНФЕТЭ

Бишыхан хайрсагтай «Морские» гэжэ гаршагтай шоколадай конфетэ харахада ондоо конфетэhээ юутээршье илгаагүй. Амтаараашье адли. Энэмнай капустын ха юм. Зүгөөр огородой капуста бэшэ, далайн. Тиимэ конфетэ наhажаал боложо ябаhан үбгэдтэ зорюулжа гаргагдана.

Иод баянтай далайн капуста буйлуулжа хэhэн конфетэ хадаа склероз үбшэнэй hэдэрэлгые, хүнэй бэедэ байдаг бодосой хубилалгые уридшалан hэргылүүлхэhээ гадна, щитовидна булшархайн ажалые зохируулдаг байна. Хоёр конфетэ эдихэдэ хоног соо хэрэглэгдэхэ иод хүнэй бэе махабад абана.

Далайн капустhаа абталсаhан конфетэ Латвиин ССР-эй Элүүрые хамгаалха министерствээр hайшаагдаhан байна.

ХАРТААБХЫН КРУПА.

Энэ хадаа манна крупашуу юм. Тэрэниие бусалжа байhан уhа руу хэхэ. Тиихэдэ каша бэшэ, хартаабхын пюре болодог. Пюре бэлэдхэхэдээ хартаабхаяа угаадаг, удаань хальhыынь арилгадаг, шанадаг, нюхадаг гээшэ. Хартаабхын крупа бусалhан уhа руу хэхэдэ бэлэн болошоно.

Липецкэ совнархозой Грязинскэ эдеэ хоолой комбинат хартаабхын хуурай пюре-крупа анха түрүүнээ гаргажа эхилбэ. Хартаабхын тиимэ крупагаар амтатай гарнир түргэнөөр бэлэдхэхэдэ ехэ hайн. Тэрэниие ямаршье эрхэ байдалда—столовоо, гэртээ, аянда хэрэглэхэдэ таатай байдаг.

УТА НАМАР БОЛООО

Алтан намарай hүүлшын — октябрь hара манай республикада ондо ондоогоор үнгэрдэг гээшэ. Зарим жэлнүүдтэ эртэ хүйтэн гү, али үгышье hаа намжаа дулаан үдэрнүүд болодог ааб даа. Энэ жэлэй октябрь hарын эхиндэ республика доторнай хүйтэн үдэрнүүд үзэгдэhэншье hаа, саашадаа игаабари дулаан, хүйтэншье үдэрнүүд үзэгдэhэн. Манай эндэ тиимэ—октябрь hарые нюсэгэн намар гээд хэлсэдэг. Үшарынь хэлэхэдэ, хаанашье ябахада —ой тайга, тала дайда дүүhан шарлажа, hөөг бүргааhан, хуhан, шэнэhэн модод набша намаагаа унагаажа, нээрээшье хооhон нюсэгэн тала, дайда үзэгдэдэг. Тиибэшье hаа, энэ жэлэй октябрь hарада дулаан боложо, орой намарай болоhон тэмдэг үзүүлбэл даа. Тиибэ ябашье hаань, саг сагтаа сахилза хүхэдөө гэдэгтэл хаа хаанагүй хүйтэнэй амисхал орожо, гол горход, нуур сөөрэмүүд—мульhөөр, хада ула сahaар хушагдажа эхилээ. Хүйтэн үдэрнүүдэй болоходо Сэлэнгэ мүрэн Кабанск тосхонhоо доошоо мульhөөр хушагдажа, дээгүүрнь хүн ябажа эхилээ.

Октябрь hарын түрүүшын хахадта дулаан ороной шубуунд нютагаа бусажа, хойто зүгhөө сагаан бэгсэргэ болон бусад мяхаша амитад манай нютаг, нуга руу нүүжэ ерэдэг. Тиихэдэ зунай үедэ ой тайгаар шэбээлhэн харсага намар болохотой зэргэ голдо орожо, хулгана, хархануудые барижа эдин, үбэлжэдэг.

Ажалша бэрхэ тоншуул гүн тайгые дүүрэн сууряа татажа, зунай үедэ суглуулhан hархяаг, hамараа, мүн модоной хорхой түүжэ ородог ааб даа. Тэрэшэлэн октябрь hарада бүга hогооной ороон дүүрэжэ, hогоонууд түгалнуудаа бэдэржэ, ой тайга соогуур зайдаг. Мүнөө ямаршье ан, гүрөөл хараа hаатнай удхэн ноohoop хушагдаhан байха. Октябрь hарада аймхай шандаган зүhөө хубилжа, саhандал адли сагаан зүhэтэй болошоhон байдаг. Мүн ходоо hэмээхэнээр гэшхэлжэ ябадаг мэхэтэй үнэгэн хулганаа бэдэржэ эхилдэг. Баабгай нүхэндөө орожо, бүхэ нойртоо абтажа эхилээ. Эдэ үдэрнүүдтэ республикын ангуушад хэрмэшэлжэ захалаа.

Омоли загаhан октябрь hарада Сэлэнгэ мүрэнөөр өөдөө үгсэжэ, түрhөөэ хаяхаар холын аян замда зоридог ха юм.

Алтан намарай hүүлшын октябрь hарада яhала дулаан байжа, ута намарай ерэhэн тэмдэг үгэhэн байгаа. Пигээд лэ хүйтэн үдэрнүүднай эхилжэ, хасар ама шэмхэhэн шэмэрүүн хүйтэн үдэрнүүднай захалхань дүтэлөө.

Ин. КОТОВ.

АХА. Сайлагай Хэнгэргэ.
П. ЖУЖАЕВАЙ фотоэтюд.

РЕВОЛЮЦИИН АРБАН ЖЭЛЭЙ ОЙ

АЛЖИР, октябриин 30. (ТАСС). Францийн колонизаторнуудай 130 жэлэй дарлалтаhаа өөрыень сүлөөлhэн революциин 10 жэлэй ойе бүхы алжир арад ноябриин 1-дэ баяр баясхалантайгаар тэмдэглэхэнь. Энэ эрхэ сүлөө ехэ үнэтэйгөөр лайшалан абтаа: 1,5 миллион шахуу хүн алуулаа, хэдэн мянган тосхон hандаргагдаа—сүлөөрэлгын долоон жэлэй дайнай гашуудалта дүн иимэ байна.

«Революци илаа, зүгөөр революци үргэлжэлүүлэгдэнэ»—гэhэн уряатайгаар алжир арад шэнэ, сүлөөтэ байдал зохёожо ороhон байна. Алжирай правительство эрид шанга хэмжээнүүдые абаа. Тингэжэ Францийн колонистнуудта хамаатай байhан 2,7 миллион гектар газар түрэнэй мэдэлдэ абтаа, француз болон нютагай томо буржуазиин мэдэлдэ байhан предприятинууд, хүдөө ажахын фермэнүүд нийтын мэдэлэй болгогдоо.

Орон дотороо революционно шэнэдхэлгэнүүдые хэхэ замдань угаа ехэ бэрхэшээлнүүд тохёолдоо, зүгөөр Алжирта иимэ хүшэр хүндэ сагай тохёолдоходо, тэрээндэ ханинар—социалис лагериин оронууд бии байгаа.

Национальна сүлөөрэлгын фронт гэжэ партиин съезд 1964 оной апрельдэ болоходоо, Алжирта социалис общество байгуулха зорилго арадай үмэнэ табяа. «Бидэнэр, Алжирай патриодууд социалис хүгжэлтын замые бусалтагүйгөөр шэлэн абабабди» гэжэ президент Бен Белла мэдүүлhэн байна.

Арадай Алжирай амжалтанууд, социалис общество байгуулха хараа шэглэлынь хархис этэгээдүүлэй, шэнэ ёhоной колонизаторнуудай хоро шарые бусалгаа, Алжирай правительствада эсэргүүгээр зэбсэгтэ восстани хэхэ гэhэн hэдэлгэнүүдынь буруу hурөө.

Колониализмын үлэгдэлнүүдые усадхахын түлөө, шэнэ общество байгуулхын түлөө баатарлиг тэмсэл хэхэдээ, алжир арад бүхы социалис оронуудай арадуудай, дэлхэйн түрүү үзэлтэй бүхы хүнүүдэй зүгhөө хүсэдөөр дэмжэгдэнэ.

РИХАРД ЗОРГЕ ГЭГШЫН СОРАТНИГУУД ШАГНАГДАБА

БЕРЛИН, октябриин 30. (ТАСС). Совет разведчик Рихард Зорге гэгшын эрэлхэг зоригто соратнигууд—Макс болон Анна Клаузентан «Национальна арадай армиин үмэнэ габьяатай байhанай түлөө» Алтан медаляар шагнагдаа. Зорге гэгшын бүлэгэй радист байhан М. Клаузен болон тэрэнэй hамган А. Клаузен гэгшэдтэ ГДР-эй Гүрэнэй аюулгүйе сахиха министр Э. Милке үсэгэлдэр шагналнуудыень барюулаа.

Зорге гэгшэтэй Макс Клаузен 1929 ондо Шанхайда танилсаад, тэрэ гэhэн сагhаа хойшо 1941 ондо арестовалагдаха хүрэтэрөө тэрээнтэй суг хүдэлмэрилhэн байгаа. Анна Клаузен холбоо байгуулагшын үүргэ нэгэтэ бэшэ дүүргэдэг, радиодамжуулгануудые эмхитхэлгэдэнь туhаллаг байгаа.

Макс болон Анна Клаузентан мүнөө Берлиндэ ажаhуудаг.

Амжалтатай хэлсээнүүд

ДЕЛИ, октябриин 30. (ТАСС). Цейлондо ажаhуудаг Индиhээ үгсаатай хүнүүдэй асуудалаар Индиин премьер-министр Л. Б. Шастритай зургаан үдэрэй турша соо амжалтатайгаар хэлсээ хэhэнэйнгээ hүүлээр Цейлоной премьер-министр С. Бандаранаике Цейлон орохоёо мүнөөдэр Делиhээ мордоо.

Индийско-цейлонско хэлсээндэ мүнөө үглөөгүүр президентын ордон соо гар табигдаа. Энэ хэлсээн хоёр ороной хоорондо 25 жэлэй турша соо гаража байhан арсалдааe зайсуулаа. Хэлсээнэй ёhоор 500 мянга гаран хүн Индидэ бусаагдаха, 300 мянган хүн Цейлоной харьяатад болохо байна.

Аэродром дээрэ үгэ хэлэхэдээ, Индиин болон Цейлоной премьер-министрнүүд хоёр ороной хоорондохи хани ёhоной холбоон саашадаа бэхижэжэ гэжэ найдажа байhанаа мэдүүлэ...

Суданда болоhон ушар тушаа

КАИР, октябриин 30. (ТАСС). Республикын зэбсэгтэ хүсэнүүдэй түлөөлэгшэдэй болон Национальна нэгэдэмэл фронтын түлөөлэгшэдэй хоорондо хэлсээн боложо, үглөөгүүр Суданда саг зуурын правительство байгуулагдаа. Энэ правительствые Мустафа Аль-Халиф толгойлно гээд Омдурманай радио соносхоо, генерал-лейтенант Ибрагим Аббуд гүрэниие толгойлогшын тушаалда үлэhэн байна. Тэрэ хадаа 1956 оной саг зуурын конституциин ёhоор өөрынгөө үүргэнүүдые дүүргэхэ болоно.

«Орон дотор сэрэгэй ёhоор хүтэлбэрилдэг засаг түрые болюулха тухай, гол эрхэ сүлөө тогтооho, эдэ эрхэ сүлөөе али бүхы аргаар хизаарлалгые болюулха тухай, онсо байдал болюулха, хэнhээшье дулдыдангүйгөөр сүүд хэхэ ябадал хангаха тухай хэлсээн түйлагдаа» гэжэ радио мүн лэ соносхоhон байна.

hүүлэй үдэрнүүдтэ шуhата тулалдаанууддай болоhоной hүүлээр Хартумда мүнөө намдуу болоо, зүгөөр Суданай бүхы газар дээрэхи али бүхы ажал ябуулгые hаатуулhан бүгэдэ нийтын забастовко үшөөл үргэлжэлhөөр гээд МЕН агентство мэдээсэнэ.

К. Н. РУДНЕВ пресс-конференци хэб...

БРЮССЕЛЬ, октябриин ... (ТАСС). «Метрополь» гэжэ гости... ца соо үсэгэлдэр пресс-конфере... болоо. Албанай хэрэгээр эндэ ... шалжа ерээд байhан СССР-эй ... нистрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгш... орлогшо К. Н. Руднев конферен... дээрэ үгэ хэлээ.

Бельгидэ байха үедөө хара... үзэhэн юумэнүүд тухай, Бельги... гүрэнэй болон политическэ ... ябуулагшадтай, ороной ажал хэр... хүнүүдэй түлөөлэгшэдтэй хүлээ... дүнгүүд тухай К. Н. Руднев хөөр...

Бельгиин болон СССР-эй хоор... дохи экономическа, политическэ ... лон научно-техническэ холбоон... шадаа үргэдхэгдэхэ гэжэ найд... байhанаа тэрэ элирхэйлэн мэдүү...

Удаань К. Н. Руднев журнал... нуудай асуудалнуудта харюу...

Бельгиин гадаадын хэрэгүү... министр Поль Анри Спаак обед ... жэ СССР-эй Министрнүүдэй Со... дэй Түрүүлэгшын орлогшо Руднев... хүндэлөө.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Мүнөөдэрэй номерто:

Нэгэдэхи хуудаhанда: «Шубуушадай мүрысөөн үргэдэг лэ» гэhэн түрүү бэшэг; «Ерэхэ жэлэй ургасын үндэhэ hуури» гэhэн нэрэ доро колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй интервью; Г. Субботиной, хуряалгын баатарнуудта зорюулагдаhан очерк толилогдоо.

Хоёрдохи хуудаhанда: Улаан-Үдын партийна организацинуудhаа абтаhан хронико; Зэдын хүдөөгэй парткомой дэргэдэ экономикын асуудалаар үнгэргэгдэhэн хоёр үдэрэй семинар тухай информаци; «Соёлой съездые угтуулан» гэhэн рубрика доро Мухар-Шэбэрэй «Коммунизм» колхозой 1-дэхи МТФ-е даагша Г. Федоровой корреспонденци; Улаан-Үдын ТЭЦ-эй хүдэлмэрииин дутуу дундануд тухай Ю. Фроловой статья.

Гурбадахи хуудаhанда: Хилын саанаhаа абтаhан hонинууд, АПН-эй материалнууд.

Дүрбэдэхи хуудаhанда: В. Николаевай «Хүйтэн долгид мухарина» гэhэн корреспонденци; А. Рыжковой «Татьянын дневник» гэhэн материал соо гахайшан Радикальцева тухай уншагты. Холын хойто зүгэй орошодой ажал тухай В. Козлачковой бэшэг, мүн Баргажанай hонинууд эндэ толилоотой.

Сагай уларил

Улаан-Үдын гидрометобсерваториин мэдээсэлэнэй ёhоор, республика доторнай үүлэтэйшэг байхаар хүлеэгдэнэ. Хойто аймагуудаар бага зэргэ саhан орохо, урда аймагуудта сэлмэг байха. Алишье зүгhөө hулахананаар hалхилха. Республикын хойто аймагуудта 1—6 градус хүйтэн, урда аймагуудта 3 градус хүйтэнhөө 2 градус дулаан байха. Улаан-Үдэдэ үглөөгүүр 10—12 градус хүйтэн, үдэртөө 0—2 градус дулаан болохо.

Ноябриин 2-то, мүн 3-да республика доторнай үүлэтэйшэг, саhа бордоhогүй байхаар хүлеэгдэнэ. Баруун тээhээ hулахананаар hалхилха. Байгал шадарай аймагуудта hүниндөө 8—13, бэшэ аймагуудта 13—18 градус хүйтэн, үдэртөө 4 градус хүйтэнhөө 1 градус хүрэтэр дулаарха байна.

Редакторай орлогшо
Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

БУРЯАД ҮНЭН
4-дэхи нюур.
1964 оной ноябриин 1.

Манай адрес, телефонууд

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-Удэ, улица Ленина, 35. Телефоны: редактора—23-67, зам. редактора—38-42, зам. редактора—35-84, секретариата—27-37, отделов: сельскохозяйственного производства и партийной жизни—47-59, 35-14, промышленного производства и партийной жизни—48-89, 33-61, корректорская—35-95.

Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: идеологического—24-74, советского строительства и быта—31-93, рабселькоров и писем—25—41, 38-30, информации—32-74 и переводов—34-05.

гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при Совете Министров Бурятской АССР.

Н00260 Зак. № 1140.